

Ocolul domnesc Trotuș (sec. XV-XIX)

Partea a II-a

Gheorghe Burlacu

Studiul de față este continuarea primei părți a acestuia, publicată în *Carpica* XXVI, 1997, de la p. 59-75. Pentru a ne ușura munca și a reduce spațiul vom începe notele din subsol cu nr. 1.

*

* *

Dacă satul Dărmănești la 28 ianuarie 1607 făcea încă parte din Ocolul domnesc Trotuș, logic și firesc ca și celelalte două sate, Brătulești și Flocești, să facă parte din această unitate administrativă a Domeniului domnesc. Istoria acestor trei sate, probabil încă din veacurile XIII-XIV, s-a contopit prin același prim stăpân, apoi prin urmașii lui: Ivănuș Tătar și bătrânul Drăman. Hotarele și vetrele satelor provin dintr-o singură mare moșie și un cătun familial. Iată de ce în continuarea satului Dărmănești vom expune istoria satelor Brătulești și Flocești ambele făcând parte din Ocolul domnesc Trotuș.

*

* *

*** BRĂTULEȘTI**

Pe cursul inferior al pârâului Uz și pe partea dreaptă a acestuia, la S de satul Dărmănești a existat până în zilele noastre localitatea Brătulești, azi integrată în Orașul Dărmănești, j. Bacău.

Prima atestare documentară a satului este din 9 iunie 1546, când Petru Rareș domnul Moldovei confirma lui Jurja, fraților și surorilor sale, copiii Bolbosinei, nepoții Iancului, și Ionașcu ș.a., de asemeni nepoții Iancului, satul Brătulești pe Trotuș, unde a fost casa lui Ivănuș Tătar¹. Sigur satul exista din

¹ Virginia Isac, *Catalog de documente din Arhivele statului Iași*, I, București, 1985, nr. 705.

veacul al XIV-lea, dacă nu cumva din cel anterior, al XIII-lea. În Brătulești pe timpul lui Alexandru cel Bun și a urmașilor săi trăia Ivănuș Tătar stăpân și probabil jude sau cneaz aici. Dar el avea și satul vecin Flocești cu uric de la Ilie și Ștefan, așa cum am subliniat în prima parte a studiului nostru. La 28 martie 1609 găsim reconfirmarea oficială a primului uric de împărțire dat de Petru Rareș pentru acest sat, stăpânii fiind aceiași². Peste 16 ani, la 12 aprilie 1625 este menționat din nou satul, fiind vecin cu satul Păgubea³. Peste multe decenii mai găsim mențiuni despre satul Brătulești. Între anii 1790-1800 este menționată o parte din sat ce aparținea de bătrânul Grozav din Băsești⁴.

* FLOCEȘTI – Siliște (S*, siliște, moșie)

Satul a fost așezat pe extremitatea inferioară a pâraului Uz în apropierea satelor Brătulești și Dărmănești.

Prima mențiune documentară este din domnia asociată a urmașilor lui Alexandru cel Bun, Iliș și Ștefan (1436-1442), când Ivănuș Tătar căpăta hrisov de danie și pe satul Flocești⁵. Sigur exista din veacul anterior, al XIV-lea. Pe la jumătatea secolului al XVI-lea, la 9 iunie 1546, Petru vodă Rareș dă două urice asemănătoare de împărțire a satelor Dărmănești, Flocești și Brătulești. Primul uric privind satele Dărmănești și Flocești s-a pierdut în primăvara anului 1600 **“când a venit Mihail voevod în țara noastră cu Ungurii și cu Muntenii și cu toată oastea lui și au robii și au stricat țara noastră”**, precizează documentul dat de Ieremia Movilă⁶. Drept urmare și după obiceiul țării domnul Moldovei Constantin Movilă, la 28 martie 1609, reconstituie dreptul de proprietate pe baza pretențiilor și mărturiilor date de cei interesați. Așadar, Onul, fiul Banii sau ai lui Banea; Iancu, Dolca și Dragolea, fii Zlatii și nepoții Jurjii sau ai lui Giurgiu; Mărica, Ilea sau Irina și Evdochia, fii lui Drăman, toți șapte, probabil veri între ei și cu moșii lor Neacșa și Nălban, le reveneau satele Flocești și Dărmănești⁷. E posibil ca la scurt timp satul să se fi numit Siliște, căci la 7 februarie 1632 în zapisul făcut la Târgu Trotuș alături de martorii din Dărmănești este și un **“Ionașco din Siliști”**⁸. De această părere este și Corneliu Stoica⁹.

2 D.I.R., XVII, II, nr. 262.

3 Ibidem, V, nr. 443.

4 Dumitru Zaharia, *Colecția de documente de la Filiala arhivelor statului, Județul Bacău (1400 – 1864)*, Catalog, București, 1986, nr. 140.

5 D. I. R., XVII, II, nr. 262.

6 Ibidem.

7 Ibidem.

8 D.R.H., XXI, nr. 7.

9 Corneliu Stoica, *Dicționarul istoric al localităților trotușene*, Onești, 1997, p. 136-137.

Peste aproape două secole moșia răzeșilor din Flocești cade în mâna lacomului boier Costachi Ghica, care în anii 1805-1806 o integrează domeniului Comănești¹⁰. S-a stins în acest mod un alt vechi sat cu întregul său hotar ce a făcut parte din Ocolul domnesc și totodată o veche stăpânire răzăsească de pe Valea Troțușului.

COMĂNEȘTI (oraș, j. Bacău)

Azi oraș al județului Bacău, situat de o parte și alta a râului Troțuș, în treimea superioară a acestuia. Satul de odinioară așezat pe un vechi nod de drumuri a cunoscut o dezvoltare modestă în epoca medie, dar în secolul al XIX-lea a devenit un important centru industrial din zonă - orașul cărbunelui.

Atestat documentar în anul 1605, când sunt consemnați **"oameni din Comănești (care) i-au luat lui Francisc Iános din Sânmiclăuș 4 boi și trei oi"**¹¹, sigur localitatea exista cu mult înainte de această dată. În anul următor, la 16 iunie 1606, cunoaștem chiar numele unui comăneștean: **"un lotru de om Haraga"**, care luase ca **"pripas"** boii răătăciți ai unui **"flăcău sărman"** din părțile secuiești¹². Alte asemenea știri întregesc trecutul localității. La 4 iulie 1617 un ispisoc de la Radu vodă Mihnea, un altul din 17 ianuarie 1631 de la Moise Movilă, mărturia lui **"Constantin ot Comănești"** din 3 februarie 1636, o carte domnească din 4 iulie același an și o alta din 8 august 1646¹³, sunt repere documentare ale orașului Comănești de azi. Prin ultimul document Vasile vodă Lupu confirma locuitorilor din Comănești și Văsiești poiana Buruienești, devenită mai târziu sat (Buruienișul, c. Brusturoasa, j. Bacău).

La sfârșitul secolului al XIX-lea se știa doar că **"moșia Comănești era (fusesse n. ns.) proprietate a lui Grigore Ghica și i se confiscase la decapitarea lui (1777 n. ns.); apoi la anul 1804 fu restituită familiei de Pr. Moruzi"**¹⁴. În anii și secolul următor informațiile devin și mai ample. Istoricul Radu Rosetti (1853-1926) dispunând de cunoștințe documentate face următoarea remarcă: **"în anul 1804, domnul țării Alexandru Moruz, dăruie logofătului Costachi Ghica (Sulgiaroglu) întreaga moșie domnească Comănești și aceasta, după știința mea, a fost cea de pe urmă danie de moșie domnească în Moldova, pentru**

10 Ecaterina Negruți, **Luptele țăranilor de pe domeniul Ghica-Comănești în prima jumătate a secolului al XIX-lea**, în *SMIM*, I, 1957, p. 83.

11 Andrei Veress, **Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești**, VII, **Acte și scrisori (1602-1606)**, București, 1934, p. 313.

12 *Ibidem*, p. 286-287.

13 Th. Codrescu, **Uricariul**, VI, Iași, 1875, p. 261; Leon Simanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat și Dumitru Agache, **D. R. H., A. Moldova**, XXIII, 1996, nr. 327, 446.

14 Octav - George Lecca, **Familii boierești române (istoric și genealogie)**, MDCCCXCIX (1899), București, p. 244.

bunul temeiu că nu mai rămăsese alta” (de dat din Ocoalele domnești n. ns.). În altă parte autorul devine și mai tranșant: **“Acest sat a încetat a fi domnesc la 1804, când l-a dăruit Alexandru Moruzi v.v. lui Costachi Ghica (Sulgearoglu)”¹⁵.**

Cercetarea istorică și geografică a zonei din anii următori lărgeste mult orizontul problemei abordate.

Nu s-a știut însă că satul Comănești cu întinsul hotar, cu poienile Beleghet, Preluci, Borâla și Buruieniș au făcut parte din Ocolul domnesc Troțuș și că erau de veacuri **“loc gospod”**. Așadar, și pentru această localitate documentele vechi lipsesc. După opinia noastră Ștefan cel Mare extinzând hotarul Ocolului a cuprins și satul Comănești cu întinsele hotare ale moșiei, dar nu este exclus ca acestea să fi făcut parte din Ocol și sub domnii anteriori. Din hotarnica făcută la 17 iulie 1766 rezultă că satul și hotarele aferente au fost împărțite în două: partea de jos **“Giosenii”**, fiind răzăsească, cu o siliște de 2250 de stj. în care locuitorii aveau părți de curături, locuri pentru case; și partea de sus **“Susânii”**, care mai era domnească și în componența căreia intrau și poienile Beleghet, Preluci, Buruieniș și Borâla¹⁶. Așadar, la data de mai sus toată Valea Troțușului și bazinele pâraielor aferente, începând de la Comănești și până la pâraul Valea Rece, unde se află și pasul Ghimeș, mai erau încă locuri domnești sau **“pământ gospod”**.

La începutul secolului al XIX-lea logofătul Costachi Ghica prin cumpărături deghizate de la unii răzeși intră în pământurile nealese ale acestora din satele: Comănești, Dărmănești, Doftăna, Văsiești și Leorda. Devenind **“moșan”** începe să cumpere hliză după hliză, să facă schimb, să ia cu sila acolo unde întâmpină rezistență. Răzeșii măcinați și ei de opuse interese se judecă continuu, situație folosită abil de intrus, devenit și dregător. Pe lângă acestea preoții Iordachi și Dimitrie, căpitanul Dumitru și alți răzeși cer insistent Domnului să le aleagă părțile după spița neamurilor și să delimiteze prin stâlpire pe Gioseni de Suseni. Alexandru Moruzi vodă, cumnat cu logofătul Ghica, la 12 și 20 august 1804 printr-o anaforă dispune delimitarea părților răzăsești și domnești. Continuând neînțelegerile și reclamațiile părților, domnul hotărăște după o alegere de hotare făcută la 4 noiembrie, la 8 și 23 noiembrie 1804 să dea cât mai rămăsese din locul domnesc logofătului Costachi Ghica. Astfel ultima moșie domnească din Comănești – Susenii – dar și parte din Gioseni, precum și cătunul Lunca sunt incluse în același hotar, practic dispărând delimitarea din 1766. Hrisovul din 4 decembrie 1804 dat de A. Moruzi consfințește înstăpânirea

¹⁵ Radu Rosetti, *Amintiri din prima tinerețe*, București, 1927, p. 132; idem, *Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova*, I, București, 1907, p. 190, n.

¹⁶ Th. Codrescu, *op.cit.*, p. 189; Ecaterina Negruți, *op.cit.*, p. 82.

logofătului¹⁷ și pe această ultimă parte din Ocolul domnesc Troțuș. De asemenea, poienile în dispută, Beleghet, Preluci, Buruienii și Borâla, patru bucăți de loc slobod domnesc au devenit proprietatea lui Costachi Ghica¹⁸.

În anii următori prin schimburi și cumpărături la diferite prețuri obține și moșiile Dărmănești, Mășcașul și părți din Brătulești și Flocești¹⁹. Calimah vodă prin hrisovul din 7 mai 1813 confirmă și el extinderea domeniului spre sud și legitimează situația, căci **“nici o pricină nu au iesăt cum și vre-o jalbă împotrivă de la nimeni din răzeși sau din megieși nu s-au arătat”**²⁰. În anii și deceniile următoare noi hrisoave și înscrisuri domnești confirmă și reconfirmă proprietățile Ghiculeștilor din Comănești²¹.

Odată cotropită moșia domnească din Ocol, locuitorii au devenit clăcași ai boierului sau a urmașilor lui, alții plăieși sau lăturași la Ocna din apropiere. Într-un memoriu din 1890, depus la Curtea de apel din Galați, sunt mereu aduse în susținerile sau combaterile juridice locurile domnești din zonă²². Așadar, satul și moșia Comănești făcând parte din Ocolul domnesc Troțuș au fost locuri domnești sau **“loc gospod”**. Domnii țării considerându-se stăpânii acestuia au tot răsluit hotarele, pentru ca în cele din urmă să vândă și Giosenii și Susenii cu cele patru poiene.

BELEGHETUL, s.c. Agăș, j. Bacău (poiană, moșie)

Pe întinsul hotar al Comăneștilor s-a aflat și Beleghetul. Localitatea de azi este evoluția unei poiene, ajunsă apoi moșie și în cele din urmă sat. Situat în SE depresiunii Brusturoasa-Agăș, în aval de confluența pârâului Sulța cu Troțușul, la 1 km SE de satul Agăș, administrativ este component al acestei comune, j. Bacău.

Prima atestare documentară este din 28 octombrie 1439, când cei doi domni asociați Ilie și Ștefan dau lui Giurgiu Moian printre altele și **“poiana lui Belegheat”**²³. Peste 276 de ani, la 3 martie 1715 este menționată moșia Beleghet, cu o **“parte Șosească cu al de Măteiu a călugărului Grigorie”**, fiul popei lui Vasile²⁴. În secolul următor tot mai frecvent sunt aduse în discuții patru poiene:

17 Ibidem.

18 Arh. Naț. Fil. Iași, d. P. 348, nr. 4, p. 415-416; mai târziu, printr-un zapis din 18 martie 1841, răzeșii din Văsiești recunosc că Ghiculeștii sunt drept stăpânii în Comănești și cele trei locuri domnești.

19 Th. Codrescu, *op.cit.*, p. 274.

20 Arh. Naț. Fil. Bacău, Fond Tribunalul j. Bacău, d. 2/1889, f. 33V.

21 O anafură de la Grigore Suțu vodă din 22 martie 1820; hrisovul lui Ioniță Sandu Sturza din 1827; hotărârea Divanului domnesc din 27 august 1840 ș.a.

22 Memoriu în procesul dintre foștii răzeși din Văsiești și moștenitorii lui Aga Nicu Ghica, București, 1890, p. 1-35; se va cita: *Memoriu*.

23 D.R.H., I, nr. 202.

24 Th. Codrescu, *op.cit.*, XVII, Iași, 1891, p. 255-258.

Bcleghet, Preluci, Buruieniș și Borâla, toate proprietate domnească²⁵, toate făcând parte din întinsul hotar, și acesta domnesc, al Comăneștilor. Într-un zapis din 18 martie 1841 răzășii din satul Văsiești, cei mai buclucași din vecinii Comăneștenilor, recunosc că Ghica este stăpânul și a acestor poiene etichetate **“locuri domnești”**. Cu ocazia învoielii din anul 1847 consimt și ei că jumătate din moșia Comănești este răzășească - Josenii - , iar cealaltă - Susenii – este domnească stăpânită de Ghica și că pe aceasta se află și cele patru poiene date acestuia de domni anteriori. Ca sat localitatea este atestată la 1876²⁶, componentă a comunei Brusturoasa, j. Bacău. Azi face parte din c. Agăș.

PRELUCILE, s.c. Agăș, j. Bacău (poiană, moșie)

O altă poiană și ce-a de a doua, menționată frecvent în documentele Comănești, este și Prelucile. Satul se află în SE Depresiunii Brusturoasa-Agăș, de o parte și alta a pâraiașului omonim și afluent pe partea stângă a Trotușului, la circa 6 km SE de satul Agăș. Localitatea face parte din c. Agăș, j. Bacău.

Prima atestare documentară a poienii Preluci este din anul 1804, în hrisovul lui Alexandru vodă Moruzi din 4 decembrie, când printre poienile de pe dotarul domnesc Comănești figurează și aceasta²⁷. A fost posibil ca până acum această poiană să nu fi fost individualizată, să nu fi avut un nume căci hotarul moșii domnești era destul de întins. În hrisovul lui Ioniță Sandu Sturza din 1827, poiana este menționată ca fiind cumpărătură și moșie a răposatului logofăt Costachi Ghica²⁸. Hotărârea Divanului domnesc din 27 august 1840 menționează și un loc slobod domnesc – poiana Preluci în dispută cu răzeșii din Văsiești²⁹. Apoi în actul de vânzare-cumpărare făcut între Ghiculești cu răzeșii din Văsiești la 18 martie 1841 se subliniază că poiana Preluci nu s-a vândut, ci rămâne pe mai departe în stăpânire boierească³⁰. De asemenea, învoiala făcută de boieri cu răzășii din Comănești și Văsiești în anul 1847 este menționată ca fost loc domnesc și poiana Preluci, pretinsă și stăpânită de Ghiculești. Ei argumentau că nu au vândut această bucată de pământ³¹. Din memoriul susținut de apărătorii Ghiculeștilor la Curtea de apel din Galați în anul 1890 rezultă că poiana până la această dată nu era locuită³².

25 **Memoriu.**, p. 21, 23, 24; Arh. Naț. Fil. Bacău, Fond Tribunal j. Bacău, d. 2/1889, f. 32, 33.

26 Ministerul de Interne. Oficiul central de statistică, **Statistica din România. Indiile comunilor pe periodul de cinci ani, 1876-1881**, București, 1876, p. 14. Se va cita: **Indice**, 1876.

27 Arh. Naț. Fil. Bacău, Fond Tribunal j. Bacău, d. 2/1889, f. 32.

28 **Ibidem**, f. 33 V.

29 **Ibidem**, f. 34 V.

30 **Ibidem**.

31 **Memoriu.**..., 21, 29.

32 **Ibidem**, p. 1-35.

Prima atestare documentară a locuitorilor pe cuprinsul poienii este din anul 1895, când **”sătișorul”** aparținea de c. Agăș și **”făcea trup cu satul Sulța”**³³.

Administrativ în anii următori satul capătă statut propriu, fiind component al comunei Goioasa și în cele din urmă Agăș.

În lucrarea recent apărută cu satele trotușene o poiană și moșia Preluci sunt integrate în satul actual – Prelucile, c. Agăș, j. Bacău, de pe Valea Trotușului³⁴. Cercetându-se atent documentele poienii, moșiei și satului actual ne dăm seama de confuzia ce s-a făcut. Așadar, documentele și argumentația satului Prelucile din lucrarea citată mai sus sunt ale poienii și moșiei situate pe Tazlăul Sărat, j. Bacău, și nu pe Trotuș³⁵. Rezultă aceasta în primul rând din aceea că stăpânii sunt diferiți. Poiana Preluci de pe Trotuș era domnească, deci exceptată de la dani, pe când cea de pe Tazlău e donată având ca stăpâni pe Gavril Dinga, vornicul Dinga și apoi urmașii acestora până în secolul al XVII-lea. Apoi cea mai mare parte a topicelor din documentele citate în Dicționarul citat se regăsesc la sfârșitul secolului al XIX-lea nu pe Trotuș, ci pe Tazlăul Sărat³⁶. Poiana și moșia au fost pe moșia fostelor sate Tazlăul de Jos și de Sus, azi înglobate în satul Zemeș, c. Zemeș, j. Bacău. Dacă căutăm topicile acestor documente pe Trotuș, în c. Agăș, nu regăsim decât **”Prelucile”**, nominalizare singulară, care nu poate constitui o dovadă sigură, neglijându-le pe toate celelalte de pe Tazlăul Sărat. Aici Gavril Dinga avea în veacul al XV-lea o Obște de vale și urmașii lui și-au transmis proprietățile și documentele până în secolul al XVII-lea. În cele următoare documentele se transmit astfel că la 1850 când se judecau la Iași proprietarii moșiei Tazlău, a casei N.C. Cantacuzino, cu moșia Lucăcești a mănăstirii Bistrița, aduc drept acte doveditoare copia după documentul din 1565, iulie 31; originalul documentului din 1570, aprilie 14.

33 Ortensia Racoviță, **Dicționar geografic al Județului Bacău**, București 1895, p. 439.

34 Corneliu Stoica, *op.cit.*, p. 257-258.

35 Iată aceste documente: a) Un privilegiu de la Ștefan cel Mare (1457-1504); b) un ispisoc de la Alexandru Lăpușeanu din 31.VII.1565 (D.I.R. XVI, II, nr. 171); c) un altul de la Bogdan Lăpușeanu din 14.IV.1570 (*Ibidem* nr. 236); d) și încă unul de la Vasile vodă Lupu din 7.XI. 1634 (D.R.H., XXII, nr. 278); e) o carte de judecată de la Gheorghe Ghica din 2.VI.1658 (N. Iorga, **Studii și documente cu privire la Istoria românilor**, VII, București, 1904, nr. 29, p. 292-293).

36 Așa de pildă în documentul din 31.VII.1565 găsim o parte din ocinile lui Dinga vornic moștenite de la Gavril Dinga: **”poiana Tazlăului... poiana cu Păcură... dialul Tazlăului... poiana Prelucilor... poiana di la Chilie, ... dialul Geamân, ... Frumoasa”**, acestora le corespundea la sfârșitul secolului al XIX-lea următoarele topice și localități: satele Tazlău, Tazlău Sărat... terenurile petrolifere de la Lucăcești, Valea Arinilor, Solonț, culmea de munți Tazlău... satele Bolătău, Chiliile de Sus, Chiliile de Jos... plaiul Geamân, pârâul Geamân... satul Frumoasa (**Harta Marelui stat major**, pl. Palanca 1/100.000 din 1894-1895; Ortensia Racoviță, *op.cit.*, Constantin D. Gheorghiu, **Dicționar geografic al județului Neamț**, București, 1895).

Mai trebuie știut că și alte studii de specialitate fac această localizare³⁷. De asemenea **Dicționarul județului Bacău** la 1895 mai consemna în afară de sătișorul Preluci (c. Agăș, j. Bacău) un deal, un pârâiaș și o vale Preluca de pe teritoriul comunei Bârsănești, o altă vale Preluca de pe teritoriul satului Poiana, c. Târgu Valea-Rea³⁸.

BURUIENIȘUL, s.c. Brusturoasa, j. Bacău (poiană, moșie)

O altă poiană și cea de a treia pe hotarul Comănești este **“poiana Buruienișul”** menționată în hrisovul din 4 iulie 1617³⁹.

Localitatea de azi este o dezvoltare firească de la stadiul de poiană, moșie și în cele din urmă sat. Situat în centrul Depresiunii Brusturoasa-Agăș, pe partea stângă a Trotușului și a pârâiașului Șugura, la circa 6 km SE de satul Brusturoasa.

Mențiunii documentare de mai sus îi urmează cea din 17 ianuarie 1631, apoi un ispisoc de la Moise Movilă vodă⁴⁰. În jurul anului 1635 poiana era a lui Bejan paharnic și care s-a înstăpânit făcând tocmai această poiană pe hotarul domnesc al Comăneștilor. Pe această poiană a fost omorât un om. După pravila țării Bejan a fost obligat să descopere făptașul. Nu l-a putut identifica și atunci a fost pus să plătească crima, plată numită în documentele medievale **“gloabă”**, echivalentă cu 45 de jderi și 5 boi. Neputând-o achita s-au oferit răzeșii din Comănești și Văsiești să o plătească, iar poiana Buruieniș le-a rămas zălog. Vasile vodă Lupu la 4 iulie 1636 judecă pricina și le dă dreptate răzășilor din cele două sate care stăpâneau poiana. Peste zece ani încă se judecau și la 8 august 1646 tot Vasile Lupu rejudecă pricina dând în stăpânire **“poiana Buruienișul”** sătenilor din Văsiești și Comănești, pentru că ei au dat lui Cârstea vornic 45 de jderi și cinci boi plătind moartea de om⁴¹. Actele și documentele s-au păstrat încât la 168 de ani, mai precis în 20 martie 1804, doi strănepoți de-a lui Bejan paharnic, preoții Ștefan Bejan și Theodor Bejan încă se judecau cu răzeșii din aceste două sate pentru aceiași **“poiana Buruienișului din ținutul Bacăului”**⁴². În lunile următoare secularul conflict va aluneca pe noi piste, cu noi alergători. Unul dintre aceștia este lacomul boier străin dar înrăzășit în Comănești – logofătul Costachi Ghica -, iar ceilalți sunt modeștii răzești din satele vecine de pe Valea Trotușului. Cumnat prin sora sa Catinca cu Alexandru vodă Moruzi, Ghica obține la 4

37 Alexandru I. Gonța, **D.I.R., A., veacurile XIV-XVII (1384-1625)**, Indicele numelor de locuri, București, 1990, p. 198; Virginia Isac, *op.cit.*, p. 360-361, 733.

38 Ortensia Racoviță, *op.cit.*, p. 439.

39 Th. Codrescu, *op.cit.*, VI, p. 261.

40 *Ibidem*.

41 **D.R.H.**, XXIII, nr. 446.

42 Th. Codrescu, *op.cit.*, p. 261.

noiembrie 1804 hrisev de proprietate și pe poiana Buruienișului⁴³. În deceniile următoare mereu este menționată ca **“fostă moșie slobodă domnească”**⁴⁴, stăpânită de moștenitorii lui Costachi Ghica. Așa cum am mai subliniat, în 1841 Ghiculeștii au vândut o parte din cumpărăturile lor răzeșilor din Văsiești, părți ce erau mereu solicitate de aceștia. Nu au vândut însă cele trei poiene: Beleghet, Preluci și Buruienișul. Din documentele ulterioare, de asemenea, rezultă că poiana Buruienișul a rămas în stăpânirea moștenitorilor lui Ghica și după învoiala din 1847 și după aplicarea Legii rurale din 1864 și până la 1880⁴⁵.

Pe hotarul poienii Buruieniș și pe partea dreaptă a pâraiașului omonim, în anul 1874 s-a constituit o mică așezare de locuitori catolici cu numele de **“Burienesium”** cu 32 de credincioși⁴⁶. Administrativ satul este consemnat ca Buruienișul de Sus. În anii următori și aproape de confluența acestui pâraiaș cu râul Trotuș s-a constituit un alt nucleu de locuire, așezat de o parte și alta a șoselii Comănești-Ghimeș. Așezarea e consemnată ca sat Buruienișul în anul 1896 și întră în componența comunei Brusturoasa⁴⁷.

* **BORÂLA** (S*, poiană, moșie)

Aceasta este cea de a patra poiană pe hotarul Comănești. Atestată documentar la 8 iunie 1443 când Ștefan voievod înstrăinează din Ocolul domnesc Trotuș dând boierului său Iliș Sanga printre altele și **“pe Trotuș o poiană anume Borila”**⁴⁸. După 117 ani, la 9 aprilie 1560 Alexandru vodă Lăpușeanu confirma nepoatelor lui Iliș, Maria și sora ei Drăghița fiicele Anei, printre altele și a patra parte din poiana Borălei⁴⁹. În neînțelegerile dintre răzășii din Comănești și Văsiești se menționează uneori și poiana Borâla. Acești din urmă susțineau că cele patru poiene de pe Trotuș au făcut parte din moșia Văsiești, urmarea fiind integrarea în hotarul satului lor. Ghiculeștii însă sistematic și continuu argumentau că **“poienile fac parte nu din trupul moșiei Văsiești, ci din trupul jumătății moșiei Comănești fostă domnească”**⁵⁰. Sursa documentară face și o subliniere interesantă a răzășilor din Văsiești, care prin jalba către domn din 25 octombrie 1843 arată că satul Asău este **“megieș cu cotuna Borila, că Asăul cu 100 de case locuitoarești ar fi fost și el Borila”**⁵¹.

43 Arh. Naț. Fil. Bacău, Fond Tribunalul Bacău, d. 2/1889, f. 32.

44 V. n. 35.

45 Arh. Naț. Fil. Bacău, Fond. Tribunalul Bacău, d. 2/1889, f. 17, 20-22.

46 Pr. Iosif Gabor, **Dicționarul comunităților catolice din Moldova**, Bacău, 1995, p. 53-54.

47 Dragoș Moldoveanu, **Tezaurul toponimic al României, Moldova**, I, București, 1991, p. 180; se va cita: **Tezaurul... I sau II**.

48 **D.R.H.**, I, nr. 237.

49 **D.I.R.**, XVI, II, nr. 137.

50 Arh. Naț., Fil. Bacău, Fond. Tribunalul Bacău, d. 2/1889, f. 34 r.v.

51 **Ibidem**, f. 35; **Memoriu...**, p. 26.

Avem o precizare utilă: poiana avea un întins hotar, se afla pe partea stângă a Trotuşului, spre N se afla acum satul Asău, care **“ar fi fost şi el Borila”**, iar spre S se megieşea cu **“cotuna Borila”**. În 1847 Borâla era considerată cătun al satului Văsieşti, iar peste 13 ani, la 1860 era moşie⁵².

În partea locului nu se mai ştie nimic şi nici un toponim nu mai aminteşte de fosta poiană, moşie şi apoi cătun – Borâla.

ONEŞTI (oraş, municipiu, j. Bacău)

Oneşti este oraş municipal al judeţului Bacău şi este supranumit – **“Oraşul chimiei”**. Ca municipiu a integrat vechile aşezări periferice: Oneşti, Borzeşti (Crucea de piatră), Slujeşti, Săcălăşeşti (Slobozia), Malu şi Lăbăşeşti. Aşezat în Depresiunea Oneşti, în zona unde confluează cele patru râuri (Trotuşul, Oituzul, Caşinul şi Tazlăul), cu lesnicioase legături spre Transilvania prin pasurile Oituz, Uz şi Ghimeş, cu Depresiunea Tazlău şi Bacău pe Valea Tazlăului, cu sud-estul ţării pe Valea Trotuşului şi mai departe pe valea Siretului.

Poartă numele unei legendare fiice de-a lui Ştefan cel Mare, dar mai sigur reprezintă pe descendenţii unui boier – Oană -, ştiind că 24 dintre credincioşii Domnului s-au numit astfel. Prima atestare documentară este din 14 decembrie 1458, când Ştefan confirma mănăstirii Bistriţa dania făcută de Măruşca, soţia lui Negrilă şi fiica lui Andrieş Slujescu, a satului Oneşti, Lăbăşeşti, care se aflau la Maluri, a unei jumătăţi din satul Slujeşti (aici fusese curtea lui Andrieş Slujescu) şi a unui loc de prisacă, la fântâna Horgului, unde a fost mănăstirea lui Andrieş Slujescu⁵³. În anii următori s-a constatat că dania Măruştei a fost **“strâmbă”**, deoarece satul Oneşti a revenit Olgăi, probabil o altă fiică sau nepoată a lui Andrieş Slujescu. Olga căsătorită cu Vâlcea, neavând urmaşi şi rude cu Ştefan cel Mare, i-au lăsat satul lui, pe care la încorporat Ocolului domnesc Trotuş. Împrejurări istorice au dus la decăderea satului ajungând să fie silişte. În această ipostază este surprins la 5 aprilie 1488. Acum şi după 31 de ani Domnul hotărăşte să scoată satul din Ocol şi să-l dea vărului său Duma. Documentul face sublinierea expresă: că siliştea este **“în acelaşi hotar (cu satul Bogdana), pe Trotuş, anume unde a fost Oană din Moişa”**; că a făcut parte din **“satele noastre”**, adică din cele componente ale Ocolului Trotuş că i-au rămas Lui de la **“Vâlcea şi cneaghina lui Olga”**⁵⁴. Şi regretatul istoric Alexandru I. Gonţa într-un studiu considera siliştea ca făcând parte din Ocolul (Trotuşului) şi dat de

52 Tezaurul... II, p. 909.

53 D.R.H., II, nr. 79.

54 Ibidem, III, nr. 37.

domn după 31 de ani de la urcarea Sa pe tron, unui boier, vărului său Duma, fiul lui Vlaicu⁵⁵.

Este, de asemenea, cunoscut faptul că Ștefan fiind proprietar de sate nu a fost și un beneficiar sau exploatator al acestora. Dona, sau aronda imediat aceste sate mănăstirilor sau ocoalelor. În acest context siliștea Oneștii a făcut parte din importantul Ocol Trotuș. Scoasă din Ocol, siliștea și apoi satul, în secolul următor, ajunge cu privilegii de la Ștefan în proprietatea lui Ion Ciortan o parte, iar jumătate în a Micăi și a surorii ei Marușca. La 30 martie 1546 Petru Rareș confirma printr-un hrisov domnesc dat din Bârlad vânzarea – cumpărarea celor trei părți din satul Onești. Erau vândute de Ion Ciortan, de Cerna fiica Micăi și de Anușca fiica Marușcăi, lui Băloș Ciortan și fratelui său Silion Ciortan cu trei sute de zloți tătărăști⁵⁶. În deceniile și secolele următoare proprietatea în sat se divide mereu, cu noi probleme și noi proprietari. Nu se mai face nici o mențiune că satul ar fi făcut parte din Ocolul Trotuș. În anul 1660 Salomeia, fata Condrei și nepoata unui Ciortan, probabil care nu avea copii, dădea lui Vasilașco vornic partea ei de moșie din satul Onești pe apa Cașinului cu vad de moară și loc de casă⁵⁷. Spre sfârșitul secolului, la 22 august 1690 erau menționate morile de la Onești făcute de Necula Borze și Gheorghe Verdeș, existente și în deceniile următoare⁵⁸. La un veac și jumătate, la 1842, moara Cristească era continuatoarea vechii mori, acum proprietate a lui Alecu Aslan. Catagrafia satelor din anul 1774 consemnează ca stăpân pe șetrarul Constantin Aslan, cu 31 de case, din care 15 erau scutite de proprietar⁵⁹. Peste 15 ani, la 1789, remarcăm un progres demografic, satul avea 56 de case, 23 de birnici, 24 de holtei, iar ca animale de tracțiune 5 cai și 52 de boi. De asemenea, aflăm că biserica și casa boierului erau construite din lemn⁶⁰. La începutul secolului al XIX-lea satul avea tot statut boieresc, era a căminarului Constantin Aslan, avea 20 de oameni liuzi birnici, iar 8 erau scutiți de bir de stăpânul moșiei⁶¹. În deceniile următoare satul este înregistrat cu 40 de oameni liuzi, se mai adăugau 12 scutiți de bir de stăpânul moșiei Constandin Aslan⁶². Sub domnia lui Ioniță Sandu Sturza (1822-1828),

55 Alexandru I. Gonța, *Unele aspecte ale politicii interne a lui Ștefan cel Mare*, în *Studii*, X, 4, 1957, p. 101.

56 D.I.R., XVI, 1, nr. 394.

57 C.D.M., III, nr. 582.

58 *Ibidem*, IV, nr. 1265, menționate și la 7 mai 1700 (*Ibidem* 2163), și la 5 septembrie 1720 (*Ibidem*, V, nr. 1729, 1732).

59 MEF, II, p. 343.

60 Hora von Otzellowitz, *Brouillon oder Original – Aufnahme der fünf Moldauischen Districten, nämlich des Sutschawer, Roman, Neamtz, Bakeu, und Puttnaer Bezirkes...*, 1:28.000, Viena, 1790, pl. 82.

61 Th. Codrescu, *op.cit.*, VII, p. 298.

62 Corneliu Istrati, *Condica vistieriei Moldovei din anul 1816*, în *AI/Al*, supliment (I), 1979, p. 28.

probabil Alecu Aslan (hatman) obține hrisov domnesc pentru deschiderea unui târg pe moșia sa – Oneștii. La 1842 aflăm că ziua de târg era fixată în fiecare joi din săptămână. Înaltului dregător la 26 august 1853 i se aproba, printr-un alt hrisov, și o zi de iarmaroc la târgul său din Onești. Aici în centrul satului Alecu Aslan construiește la 1842 o spațioasă și modernă moară de apă pentru măcinatul cerealelor. Noi condiții social-economice impulsionează dezvoltarea localității. Pe la jumătatea secolului unele scheme statistice semnalează și 320 de creștini catolici.

Așadar, o veche așezare cu continuitate și locuire neîntreruptă, sat domnesc component al Ocolului domnesc Trotuș, este dat apoi de Ștefan cel Mare unei rude apropiate, lui Duma vărul său. Devenind sat boieresc, secol de secol împărtășește statutul de obligații și datorii către stăpân. După anul 1864 se schimbă statutul satului și cunoaște noi trepte de dezvoltare socio-economice.

BORZEȘTI, localitate componentă a Municipiului Onești, j. Bacău.

Localitatea este atestată documentar în anul 1430, fiind pe Trotuș, ca satul unde a fost **“Radu Dumbravnic”**⁶³. În cazul de față **“Dumbravnic”** este un locativ, ceea ce înseamnă Radu din Dumbravă, sau Radu care a fost stăpân peste un sat dintr-o dumbravă. Precizarea este susținută de documentul de mai târziu, din 19 mai 1546, unde se precizează că satul **“Borzești” (se află) în Dumbravă la fântână**⁶⁴. Rezultă de aici că satul de pe Trotuș unde a fost Radu Dumbravnic din anul 1430 cu satul Borzești care se afla tot pe Trotuș în **“Dumbravă, la fântână”** din 19 mai 1546, deși suntem la o diferență de 116 ani, satele se identifică, se suprapun, se completează, fiind deci vorba de una și aceeași localitate – Borzești de pe Trotuș. Localizarea greșită, identificarea cu alte sate nu este posibilă și dacă se face se comit alte erori. La data primei mențiuni satul Borzești era stăpânit de descendenții acestui Radu Dumbravnic, sau altfel spus de urmașii lui Radu Borza de **“la Dumbravă”**, localitatea fiind înconjurată de o imensă pădure de stejari, de fagi, așa cum precizează documentul. În anul 1898 s-a făcut o **“ocolnică”** a moșei Borzești de către inginerul hotarnic Prosper Vojen

63 DRH, I, 96. Nu suntem de acord cu localizarea făcută de autori la indicile volumului (p. 490), deoarece: în primul rând este localizat greșit și evaziv **“unde va în jurul confluenței Trotușului cu Siretul, j. Vrancea”**, ceea ce ar însemna în jurul Adjudului de mai târziu; în al doilea rând suntem în fața unui peripetis înlocuit în octombrie 1765 ce însoțește documentele moșiilor stăpânite de Rosettești. De asemenea, atragem atenția că tentația de a localiza satul lui Radu Dumbravnic unde este satul Rădeni, sau Rădeana de mai târziu, nu-și are rostul, deoarece aici era satul lui Miclăuș Faur (*Ibidem*, III, 269) din 10 martie 1502; Mihai Costăchescu, **Documente de la Ștefan cel Mare**, 1933, p. 242-243

64 D.I.R., XVI, I, 462. În Harta Marelui stat major al armatei, 1/100.000, pl. Adjud, ridicată în anii 1880-1890, la câteva sute de m de satul Borzești este consemnată Fântâna Doamnei, credem că este mențiunea de peste veacuri a **“fântânei”** din documentul adus în discuție.

din Roman. El sublinia acum, după 468 de ani, că în **“Borzești mai este încă un hotar, acela al părții din moșia Borzești numită Dumbrava”**. Anterior arătase că linia de N ce desparte această moșioară de moșia Prisaca și Onești se află **“un stejar rămas din Dumbrava tăiată”** și mai spre V alt **“stejar rămas din dumbrava de pe Borzești”**⁶⁵.

Așadar, satul **“unde a fost Radu Dumbravnic”** din anul 1430, după 116 ani, la 19 mai 1546 era numit **“Borzeștii în Dumbravă la fântână”**, iar după alți 352 de ani, în 1898, se descria moșia Dumbrava cu hotar și măsuri precise, două fâlcii pe lățime de 30 m, în care se mai aflau doar doi stejari seculari la N satului și a drumului ce ducea din Robeni spre Răcăuți.

Pisania Bisericii Adormirea Maicii Domnului de aici din 12 octombrie 1494, al doilea document și în piatră, atestă că Ștefan cel Mare cu Alexandru au înălțat edificiul **“la Borzești pe Trotuș... întru amintirea răposăților și părinților lor”**⁶⁶. Cert este că satul și moșia Borzești era proprietatea lor, făcea parte din Ocolul domnesc Trotuș, căci numai așa au putut să înalțe impunătorul monument ce dăinuie și azi. Într-un studiu din anul 1994⁶⁷ am arătat că satul a fost proprietatea lui Radu Borza Dumbravnic, sau Radu Borza de la Dumbravă. Apoi satul fiind dreaptă baștină a ajuns la Bogdan al II-lea, moștenit, cum era și firesc de Ștefan cel Mare. El îl arondează spre sfârșitul secolului al XV-lea Ocolului domnesc Trotuș.

În ceea ce privește curgerea proprietății constatăm că moșia satului era proprietatea descendenților lui Borza bătrânul, că delimitarea acesteia spre E era râul Trotuș, spre V mergea până pe creasta dealurilor din apropierea satelor Răcăuți și Buciumi, la S cu moșia satului Rădeana, iar la N cu aceea a satului Chirișom sau Crișom. Pârâul Găureana străbătea moșia satului dinspre V spre E⁶⁸. În a doua jumătate a veacului al XV-lea moșia satului se împarte între cei doi fii ai lui Borza: Mihnea și Filip. Primul, Mihnea ia jumătatea de S, sau de jos, a satului și se va numi Mihnești, iar Filip Borza rămâne cu partea de N, sau de Sus a moșiei și este cunoscută istoric sub numele de Borzești. Ștefan cel Mare printr-un hrisov le confirmă și atestă ca dreaptă împărțirea moșiei și satului. Petru Rareș la 19 mai 1546, la Huși, cu întregul sfat domnesc reconfirmă împărțirea

65 Arh. Naț. Fil. Bacău, Fond. Tribunalul Bacău, d. 54/1898, f. 89-95 v.

66 Melchisedec, Episcopul Romanului, **Notițe istorice și arheologice**, București, 1885, p. 125, v. și **Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare**, București, 1958, p. 109.

67 Gheorghe Burlacu, **Borzeștii lui Ștefan cel Mare, trepte de istorie**, în *C.E.R.H.*, VI, 1994, p. 234-244 și observația că harta anexă cu satele, moșiile și siliștile din sec. XV-XIX e plasată la p. 234; iar la p. 265 și tot greșit e plasată Anexa I reprezentând evoluția localităților din zonă și pe secole.

68 *Ibidem*, v. harta menționată la p. 234 și Anexa I la p. 265.

făcută de Ștefan cel Mare, atribuind-o noilor și prezenților descendenți: Borzeștii situat **“în Dumbravă, la fântână”** și **“giumătatea cea din sus”** a moșiei revine fiilor lui Filip: Borza, Ioanăș, Nicoară și Lola, iar Mihneștii, desigur, jumătatea cea din jos a satului este dată Anușcăi, ca fiică a lui Mihnea⁶⁹. Peste aproape un sfert de veac, la 2 aprilie 1569 trei frați: Duma, Gliga și Trif, probabil tot borzeșteni, cumpără de la Antimia, nepoata Anușcăi, a patra parte a satului Mihnești, numit aici Borzești partea de jos⁷⁰. Desigur moșia și satul Mihnești încă nu-și căpătase identitatea stabilă, căci sunt numite partea de jos a satului Borzești. Prin cumpărătura de mai sus, o mică parte a moșiei și satului Mihnești era cumpărată de borzeșteni. În secolele următoare moșia și satul Mihnești devin o unitate bine conturată și distinctă. În satul Mihnești în prima jumătate a veacului al XV-lea erau proprietari Mihnea Borza și Toma Fulova. La 11 ianuarie 1487 fiul acestuia din urmă, Ivan Fulova vinde o parte din sat, dinspre V, care se megieșea cu satul Buciumi, lui Radu Pătrășcan. Este singurul caz cunoscut de noi în diplomația cancelariei lui Ștefan cel Mare, când domnul își ia răspunderea semnării numai de el a documentului **“singur Ștefan Vodă și pune credința a tuturor boierilor”**, subliniază traducerea făcută la 6 ianuarie 1732⁷¹.

Peste aproape un secol, la 3 aprilie 1581 partea de sat este a celor nouă copii a lui Mihăilă fiul lui Radu Pătrășcan⁷².

În a doua jumătate a secolului al XVI-lea satul Borzești și hotarul său este scos din Ocolul domnesc Trotuș de unii domni iresponsabili ai Moldovei. Astfel se face că la 20 aprilie 1627 cea mai mare parte a jumătății de S a satului este a marelui logofăt Dumitrașco Ștefan, care a cumpărat bucată cu bucată de la descendenții celor de mai sus⁷³. De la acesta părți ajung la fiul său Gheorghe Ștefan, mare dregător și apoi domn, iar de la el la Mănăstirea Cașin, altele ajung la Neculai Andrieșan și fiul său Ștefan, între anii 1643-1668⁷⁴. Tot în această perioadă și partea de N a hotarului, probabil ca recompensă, ajunge în stăpânirea marelui dregător Nicolae Buhuș⁷⁵. Fiica acestuia, Irina, căsătorită cu Manolache Ruset mare vornic (ante 1650-1717) decedată la 7 februarie 1716 este

69 D.R.H., I, nr. 92; *Ibidem*, III, nr. 2; D.I.R., XVI, I, nr. 462.

70 *Ibidem*, II, nr. 199.

71 D.R.H., III, nr. 2.

72 D.I.R., XVI, III, nr. 215.

73 D.R.H., XIX, nr. 186.

74 Arh. Naț. București, Documente istorice XXXV/57; CDM, IV, nr. 239; *Ibidem*, III, 272, 466.

75 Sora lui Nicolac Buhuș, Nastasia, era soția lui Gheorghe vodă Duca. Însă nu este exclus ca satul să fi fost scos din Ocol de Vasile sau Ștefăniță Lupu, rude cu Buhușeștii, căci mama lui Nicolac Buhuș, Ilcana Băcioc îi era soră lui Coste Băcioc, socrul lui Vasile Lupu; dar e tot atât de posibil să fi fost scos de Eustratic Dabija vodă, căruia Buhuș îi era fiu vitreg, căci fosta soție a lui Dumitru Buhuș, Dafina sau Ecaterina, a devenit soția domnului.

înmormântată în pronaosul bisericii din Borzești⁷⁶. E posibil ca ea să fi primit de la tatăl său, ca zestre, și moșia Borzești.

Urmarea firească a modificării statutului juridico-administrativ al satului s-a repercutat și asupra bisericii de aici. Domnul Moldovei Constantin Duca la 20 martie 1694 printr-un hrisov închină biserica făcută de **“răposatul domn cel bătrân Ștefan vodă”** la Mănăstirea Bogdana din apropiere. Urma ca fostul mitropolit al Moldovei, Theodosie, să răspundă de buna funcționare și îngrijire a lăcașului, adăugându-i-se și unele scutiri de dări⁷⁷.

La acțiunea distructivă, de fărâmițare și diminuare a domeniului domnesc, se adăuga și aceasta a hotarului și satului Borzești. Consecințele convertite în criza de pământ devin evidente. Prin vânzare-cumpărare se divid unele hotare, altele se integrează, unii săteni devin săraci și cei mai mulți, iar alții devin bogați și puțini.

Ștefan Ruset (1675-1739) moștenește pe tatăl său Manolache Ruset și în părți din hotarul satului Borzești. La rândul lui Iordache Ruset, zis Baston, (sfârșitul sec. XVII-1751), fiul celui de mai sus, căsătorit cu Catinka fiica stolnicului Constantin Costandachi și a Mariei Racoviță, moștenește părțile din satul Borzești, adăugând și altele de la soacra sa. Fiul lui, Ștefan Ruset (începutul sec. XVIII-1769) duce stăpânirea mai departe, de asemeni și fiul lui, Enache (1762-1794) continuă a fi stăpân în Borzești. Iar fiul lui Enache și al Ancăi Bogdan, Ștefan Ruset (1787-1845 sau 1847) poseda moșiile Borzești și Desculți⁷⁸. De la acesta ambele moșii prin vânzarea-cumpărarea din anul 1844, martie 4 ajung în proprietatea vornicului Vasile Alecsandri⁷⁹.

* MIHNEȘTI (S*, moșie)

Sat și moșie integrată în cursul dezvoltării istorice în localitatea Borzești.

Faptul că localitatea a provenit prin divizarea satului Borzești logic este să-i urmărim evoluția de la căpătarea identității. În a doua jumătate a veacului al XV-lea satul Borzești s-a împărțit între cei doi fii ai lui Borza, Mihnea și Filip. Mihnea a luat jumătatea de S a satului, sau de jos, care s-a numit Mihnești. În prima jumătate a veacului Toma Fulova avea aici o jumătate de sat și de moșie. Fiul său, Ivan, la 11 ianuarie 1487 vinde o parte din hotarul Mihneștilor lui Radu Pătrășcanu. Ștefan cel Mare valida singur documentul și sublinia că bucata de pământ vândută se află **“din marginea pădurii, dintr-un fag însemnat drept**

76 Grigore Tăbăcaru, **Bisericile Bacăului**, Bacău, 1932, p. 22-23; v. și Fișă de monument din 7 aprilie 1963.

77 C.D.M., IV, nr. 1645, 1673.

78 R. Rosetti, **op.cit.**, p. 100-101, 138, 198; Arh. Naț. București, Documente istorice XXII/283, 285, 289, 81, 146, 279.

79 Arh. Naț. Fil. Bacău, Fond. Tribunalul Bacău, d. 54/1898, f. 89-95 v.

peste pârâu pân în ceia margini di pădure, într-un măr”⁸⁰. Din sumara hotarnică se jalonează numai o singură dimensiune a moșiei, latul sau lungul, cuprins între două păduri cu un pârâu la mijloc. Era un loc propice dezvoltării agriculturii, sau bun de pășune.

Satul și hotarul său au făcut parte din Ocolul domnesc Troțuș, probabil arondat de Ștefan cel Mare. Peste aproape un secol, la 3 iunie într-o zi de sâmbătă a anului 1581 domnul Moldovei Iancu Sasu cu Sfatul domnesc se aflau la Târgu Troțuș. Aici diacul domnesc Ieremia Băiseanu a scris două hrisoave, iar marele logofăt Luca Stroici le-a semnat alături de domn. Unul dintre acestea este dat celor nouă frați, copiii lui Mihăilă feciorul lui Radu Pătrășcan, privind dreptul de stăpânire pe moștenirea și cumpărăturile din satul **“Mihnești pe Pârâu”**⁸¹. În anii următor satul este scos din Ocol și în curând va cădea pradă cumpărăturilor **“drese”**, sau abuzive ale marilor boieri. Marele dregător Dumitrașco Ștefan în primele decenii ale secolului al XVII-lea pătrunde în hotarul satului Mihnești. În catastiful satelor și moșiilor logofătului și soției sale Zinica, din 22 aprilie 1627, sunt trecute și cumpărăturile făcute în anii anteriori. Au cumpărat de la strănepoții lui Mihăilă din cele 9 părți de sat și moșie⁸². Fiul lor Gheorghe Ștefan vodă ajungând stăpân peste întregul sat, în anul 1657 îl dă mănăstirii Cașin⁸³. Cum satul era așezat pe dreapta Troțușului și pe partea stângă a pârâului Găureana, de o parte și alta a râului **“pe Pârâu”** terenul era bun pentru practicarea agriculturii. Stăpânit de mari dregători, apoi de un domn al țării, satul avea mulți vecini și sălașe de țigani. De aceea a ajuns obiect de dispută între trei domni ai Moldovei, mari dregători și mănăstirea Cașin. Astfel domnul țării Gheorghe Ghica (1658-1659) considerând satul ca fost domnesc și-l însușește și îl dă **“drept răsplată pentru slujbă”** lui Cărbăț Darie. Acesta fiind mare spătar, în disputa dintre Gheorghe Ștefan și Gheorghe Ghica a trecut de partea domnului. La scurt timp, la 30 decembrie 1659 Ștefăniță Lupu ca domn îi reconfirmă și el satul Mihnești, cu vecini lui Cărbăț Darie. Își motivează fapta astfel: întâi că Gheorghe Ștefan a fost un uzurpator de domnie, apoi că în acest mod i-a luat tatălui său și lui **“multe averi”**, și că la plecarea în pribegie a luat din vistieria țării 500 de ughi (galbeni), de aceea el și-l socotește drept **“cumpărătură de la Gheorghe Ștefan voievod”**, donându-l acum și el lui Darie fost mare spătar⁸⁴. În primăvara anului următor, la 11 aprilie 1660 Gheorghe Ștefan, fostul domn, aflându-se **“la multă lipsă și nevoia noastră prin țări străine (în) țara**

80 D.R.H., III, nr. 2.

81 D.I.R., XVI, III, nr. 215.

82 D.R.H., XIX, nr. 186.

83 CDM, III, 272.

84 Ibidem, nr. 466.

Nemțească în orașul Beci (Viena)” reconfirmă și el satul Mihnești slugii sale bătrâne Teodor Ungureanu. Acesta i-a fost slugă credincioasă pe timpul când voievodul era boier, apoi domn și chiar în pribegie⁸⁵. În anii următori Toader Ungureanu revine în țară și fostul domn îi ia satul dându-l lui Ștefan, fiul lui Andrieșan. În acest sens la 28 decembrie 1667 îl roagă pe actualul domn, Alexandru Iliaș, să-i confirme și el lui Ștefan Andrieșan satul Mihnești de pe Troțuș⁸⁶. În deceniul următor, la 8 februarie 1678, satul era stăpânit de călugării mănăstirii Cașin, căci domnul dădea o dispoziție de a se alege hotarele⁸⁷.

Aceasta este ultima mențiune documentară a satului Mihnești. Așezări noi și stăpâniri străine au șters urmele acestuia. Pe la jumătatea secolului al XVIII-lea satul și moșia Desculți au preluat hotarul satului Mihnești.

RĂDENI – RĂDEANA

Rădeana este sat component al comunei suburbane Ștefan cel Mare, Municipiul Onești, județul Bacău. Așezat la circa 6 km SV de orașul Onești, pe partea dreaptă a râului Troțuș, de o parte și alta a pârâului Gutinaș, numit și Rădeana, afluent al Troțușului.

În trecutul istoric al localității, ca de altfel și în multe altele, avem de a face cu o pendulare a oamenilor, o deplasare de pe o terasă pe alta în cadrul aceluiaș hotar sătesc, rezultând aceasta și din cercetările arheologice din zonă.

Satul exista încă din veacul al XIV-lea, dar atestarea documentară este din primii ani ai secolului al XVI-lea. A făcut parte din Ocolul domnesc Troțuș, a fost proprietatea lui Bogdan al II-lea și apoi a lui Ștefan cel Mare. În acest context Domnu la 10 martie 1502 dă satul Rădeni, care este între Dragomirna de la Pârâul Sec și între Bogdana, unde a fost Miclăuș Faur, cneaghinei Marga, nepoata Antaloasei, Ștefan luând în schimb satul Pleșești de pe Caraclău⁸⁸.

În ecuația demersului nostru, Antaloasa și nepoata ei Marga sunt ascendențele lui Gheorghe Ștefan vodă domnul Moldovei (1653-1658), familie care a dat țării și șase mari dregători. Intrase în tradiție ca marii logofeți să fie membri ai “casei” boierești de la Rădeni⁸⁹. De asemeni, aceste două femei au fost și stăpânele satului Pleșești de pe Troțuș, sat pretins de Gheorghe Ștefan ca fiind domnesc. Marga a stăpânit satul Rădeni, care a ajuns apoi la nepotul ei Gavril, mare logofăt în a doua domnie a lui Alexandru Lăpușneanu (1564-1568) și

⁸⁵ *Ibidem*, 517.

⁸⁶ *Ibidem*, 670, 1567, 1568.

⁸⁷ *Ibidem*, IV, nr. 239.

⁸⁸ *D.R.H.*, III, nr. 269.

⁸⁹ Petronel Zahariuc, **Familia și cariera lui Gheorghe vodă Ștefan**, în *Arh.Gen.*, II, (VII), 1995, 1-2, p. 83.

străbunicul lui Gheorghe Ștefan.

Avem puține cunoștințe despre marele dregător Gavrilă logofăt, iar despre slujbele sale anterioare nu știm nimic. Nu-i cunoaștem părinții. S-a născut, probabil la Rădeni, în primii ani ai secolului al XVI-lea. A deprins scrisul și cititul în familie, apoi a căpătat o mică slujbă pe lângă vre-o biserică sau cancelarie oficială. Este menționat pentru prima dată, ca mare logofăt la 30 ianuarie 1565, când la Suceava valida un document al domnului Moldovei Alexandru Lăpușneanu⁹⁰. Lipsind documentele de cancelarie dintre anii 1564-1568 nu se poate urmări activitatea lui, dar e de presupus că până la sfârșitul celei de a doua domnii a lui Alexandru Lăpușneanu a îndeplinit această înaltă dregătorie. După moda vremii a cumpărat pământuri și locuri pe unde au existat și de la cine a putut. Printre acestea reținem că era proprietarul a două mori în gârla Putnei date de Alexandru Lăpușneanu⁹¹. Locuind în zona porții Oituzului știa limba maghiară și e posibil ca el să fi fost boierul Gavril, care a dus vești din Moldova în Transilvania în legătură cu pregătirile lui Alexandru Lăpușneanu. Pe baza acestor informații arhiducele Carol la 30 mai 1566 îl înștiința pe împăratul Maximilian al II-lea de Habsburg despre evoluția situației din Moldova⁹². În domnia minorului Bogdan Lăpușneanu (1568-1572) Gavril marele logofăt i-a fost un prețios îndrumător⁹³. Tot el ar fi înlăturat pe Ionașco Zbiarea mare vornic de la preluarea domniei după moartea lui Alexandru Lăpușneanu (5 martie 1568)⁹⁴. Ca vechi și autoritar boier Gavril și-a menținut înalta slujbă până la 15 iulie 1571, când la Iași valida un hrisov dat de domn⁹⁵. Nu știm cu cine a fost căsătorit, dar cunoaștem pe urmașii săi: Ștefan, Lazăr aprod și o fiică Sinclitichia.

Ștefan născut, probabil prin deceniul al treilea, continuă cariera tatălui ajungând mare logofăt în domnia lui Ștefan Răzvan. La 18 mai 1595 este ultima mențiune ca logofăt. Ieremia Movilă nu-l mai reține în această dregătorie, iar scurta domnie a lui Mihai Viteazul îi redă din nou marea dregătorie⁹⁶. Împreună cu tatăl său, Gavrilă, au stăpânit satul și întinsul hotar al Rădenilor. Aici, la circa 1000 m V de vatra actuală a satului și la circa. 800 de m N de satul Gutinași, pe o înaltă colină care domină împrejurimile au înălțat o impunătoare curte boierească cu anexele respective, o biserică cu turn clopotniță. Mai jos, la circa

90 D.I.R., XVI, II, nr. 167.

91 *Ibidem*, nr. 180.

92 Hummuzaki, *Documente*, II/1 (1451-1575), București, 1891, p. 557.

93 *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI*, publicate de Ion Bogdan, București, 1959, p. 147; se va cita: *Cronicile...*

94 *Călători străini despre țările române*, vol. II, București, 1970, p. 391.

95 D.I.R., XVI, III, nr. 5.

96 Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova sec. XIV-XVII*, București, 1971, p. 329-330; D.I.R., XVI, IV, nr. 153; *Ibidem*, nr. 359, 364.

200 m SV de acestea, se afla vechiul sat cu locuințe modeste, bordeie sau semibordeie, iar în jurul acestuia se afla hotarul: țarina, pășunea, pădurea, brăzdate de torente sau mici pâraiașe. În jurul bisericii se afla un mare cimitir. Într-una din încăperile curții boierești s-a descoperit un tezaur din aur compus din 42 ducați venețieni emiși între anii 1556-1646. În cimitir s-au cercetat 86 de morminte, la 49 dintre acestea s-au găsit monezi emise între anii 1489-1641. În a doua jumătate a secolului al XVII-lea biserica, turnul clopotniță și casa boierească au fost incendiate, iar în cimitir nu s-au mai făcut înmormântări⁹⁷.

În partea opusă a hotarului sâtesc spre E se ridică o nouă biserică (1628-1629), iar satul și-a mutat vatra.

Cu dregătoria supremă în stat, mare logofăt, fiind și al doilea din familie cu aceasta, își mărește și extinde “chiverniseala de pământ”⁹⁸. În timpul domniei lui Ștefan Răzvan (1594-1595) a luat cu “**sila**” de la călugării mănăstirii Berzunți satul Bogdana, dându-le “**peste voia lor**” 70 de zloți tătarăști⁹⁹. E posibil, de asemeni, tot el să fi moștenit și cele două mori de apă din gârla Putnei. La forța de muncă a satelor aservite se adăugau și ȣiganii sau sălașele acestora pe care le-a posedat marele dregător. Așa de pildă la 15 februarie 1608 i se confirma cumpărarea cu 115 taleri a cinci ȣigani cu soțiile și copii lor, trei fete și o altă ȣigancă cu copii ei¹⁰⁰. Între această dată și 8 septembrie 1610 fostul logofăt Ștefan moare¹⁰¹.

Așadar, mijloace materiale suficiente, putere legală cu prisosință pentru ca la Rădeni să susțină o curte boierească cu o viață îndestulată și nu lipsită de gust. Cu Ștefan, mare logofăt, familia începe să se numească Ceauru¹⁰².

Satul Rădeni trece la decesul tatălui la fiul său, singurul cunoscut, Dumitrașcu sau Dumitrașco, moștenire de la bunicul său Gavril logofăt.

Cariera lui Dumitrașcu Ștefan ca mic și mare dregător ne este întrucâtva bine cunoscută¹⁰³, de aceea nu mai insistăm. Născut în jurul anului 1590, stă probabil la Rădeni până în anul 1620, timp în care a gospodărit și întreținut curtea și moșia de aici. Căsătorit cu Zinica fata lui Mogâldea, au trei copii: pe Gheorghe, născut în cursul anului 1615; pe Grigorașco Mogâldea, care și-a păstrat numele

97 Al. Artimon și C. Eminovici, *Cercetări arheologice în așezarea medievală din comuna Ștefan cel Mare (jud. Bacău)*, în *Carpica*, X, 1978, p. 271-290; Al. Artimon, *Un tezaur monetar din aur din secolele XVI-XVII descoperit în comuna Ștefan cel Mare (jud. Bacău)* în *Carpica*, XII, 1980, p. 215-228; idem, *Biserici din zona de sud-vest a Moldovei (sec. XIV-XVII)*, în *Carpica*, XXVI, 1997, p. 19-21.

98 D.I.R., XVI, III, nr. 97, 128.

99 *Ibidem*, XVII, I, nr. 1.

100 *Ibidem*, II, 186.

101 Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 81.

102 Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 330.

103 *Ibidem*, p. 448-449; Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 82-85.

de familie a mamei; și pe Vasile Dumitrașco, el menținându-și prenumele tatălui, drept nume de familie. Ca persoană publică pe Dumitrașcu Ștefan îl găsim staroste la ținutul Putna (1621), vornic al Țării de Sus (1621-1623) apoi al Țării de Jos (1623) și mare logofăt (1623-1630) și tot în această ipostază a lășit și înmulțit moșiile moștenite și cumpărate alcătuind un adevărat **“domeniu boieresc”**. Cronicarul vremii, impresionat, explică aceasta astfel: **“la atâtea domnii boieriu vestitu, cu ocine întemeiate, care nici o casă aicea în țară moșii ca acele, ocine, sate, curți n-au avut”**¹⁰⁴. În catastiful satelor soților Dumitrașcu din 20 aprilie 1627 este menționat printre altele și satul Rădeni ca având hrisov de la Ștefan cel Mare¹⁰⁵. Numai pentru satele cumpărate, menționate în izvodul de mai sus, a trebuit să plătească 1500 de galbeni și 400 de taleri de argint. Cu o asemenea avere le-au dat mâna să construiască case boierești și biserici. Au început a zidi biserica din satul Rădeni la 4 aprilie 1628, pentru ca de ziua Sf. Arhangheli (8 noiembrie) să fie și sfințită¹⁰⁶. De asemeni, au refăcut și făcut curțile boierești de aici, apoi cea de la Bogdana, moșie de cumpărătură a tatălui său în vremea lui Ștefan Răzvan (1595), cea de la Buciulești, turnul cel mare al mănăstirii de la Bisericiani¹⁰⁷. În luna noiembrie a anului 1630 Dumitrașcu Ștefan se stinge din viață, relativ tânăr.

Satul Rădeni și curțile boierești din piatră rămân în stăpânirea lui Gheorghe, fiul cel mai mare și viitorul domn al Moldovei. Își începe cariera ca mic dregător, apoi din treaptă în treaptă ajunge și mare logofăt, slujbe ce i-au permis să-și rotunjească agoniseala. Ca domn (1653-1658) a contribuit la **“grijirea”** bisericii noi din Rădeana. După părăsirea tronului la 3 martie 1658, satul și moșia trec la rudele sale, neavând coconi direcți, iar la 1 iulie 1661 satul Rădeana ce se afla în **“zăvoiul Trotușului... cu locuri de prisăci și săpături și de fân”** era dat de domnul Moldovei, Ștefăniță Lupu, lui Gheorghe Căpitan. Motivația era că Gheorghe Ștefan nu a restituit banii dați de Vasile Lupu **“patru-deci mii de taleri”** vistieriei țării. Urmarea a fost că și satul Rădeana era confiscat și dat acest mic dregător **“pentru slujbele lui cu credință”**¹⁰⁸ față de domn. După opinia noastră la sfârșitul deceniului al șaselea s-a produs acel mare incendiu care a răvășit totul în satul Rădeni, și ca urmare și locuitorii s-au strămutat în partea opusă a hotarului, spre est **“în zăvoiul Trotușului”**. Satul începe să se numească Rădeana, după numele noii biserici din piatră ridicată în anul 1628.

104 Miron Costin, **Opere**, I, ed. P.P. Panaitescu, București, 1965, p. 127.

105 **D.R.H.**, XIX, nr. 186.

106 Melchisedec, Episcopul Romanului, **op. cit.**, p. 124.

107 Nistor Ciocan, **Date noi despre logofătul Dumitrașco Ștefan și satul Buciulești**, în *AI*, XXIII/2, 1986, p. 791.

108 Th. Codrescu, **op. cit.**, XI, Iași, 1889, p. 210-211.

După moartea în pribegie a fostului domn, ianuarie 1668, moșia Rădeana posibil să fi fost stăpânită de Catrina, soția răposatului boier Constantin Gruiescu ban, care la 1 iulie 1681 îi dădea moșia Rădeana nepotului său Vasile Ceauru hatmanu. Acesta o stăpânea și la 12 septembrie 1693 cu ispisoc de la Constantin Duca¹⁰⁹.

Vasile Ceauru, fratele domnului, ajunge mare dregător, cămăraș, hatman, vornic, logofăt și mai stăpânea în zonă pe lângă satul Rădeana și părți din satele Costești, Bogdana ș.a. La moartea lui, întâmplată înainte de 28 decembrie 1678, au rămas trei fete, Ileana, Maria și o alta căsătorită cu Vasile Cantacuzino, mare vornic, precum și un băiat, Dumitrașcu Ștefan (II).

Satul și moșia Rădeana rămân în stăpânirea Ilenii, căsătorită cu Savin, ban, și a lui Dumitrașcu ajuns și el mare dregător, stolnic, logofăt. În anul 1694 acesta era decedat¹¹⁰, rămânându-i patru fete și trei băieți.

Dintre aceștia Vasile Ceauru (II) ajunge mare cămăraș, stolnic, agă, dregătorii ce-i permit să-și sporească avutul: sate, moșii, vecini și țigani. Pe lângă părți din satul și moșia Rădeana mai avea și alte părți de cumpărătură în satele din jur: Găureana, Valea Seacă, Bogdana; de asemeni părți din satul Mogoșești, pogoane de vii în Odobești și Orbeni.

În deceniile și secolele următoare moșia și satul trec la unii descendenți din familia Rosetti, Donici ș.a.

Așadar satul și moșia Rădeni a făcut parte din Ocolul domnesc Trotuș, prin schimbul făcut de Ștefan cel Mare ajunge să fie proprietate boierească a ascendenților familiei Ștefan. Aceștia au jucat un mare rol în istoria Moldovei dând nu mai puțin de șase mari logofeți, un domn și alți dregători mari și mici. Gheorghe vodă Ștefan ridică prestigiul familiei la o nouă treaptă, la aceasta adăugându-se și noile lui viziuni politice. Se poate susține că membrii casei boierești de la Rădeni făceau și desfăceau totul în țară. Ca mari logofeți ei păstrau pecetea cea mare cu bour a statului, ei confirmau hotărnicile orașelor și satelor, bunurile ereditare și donațiile, talmăcirea vechilor privilegii și câte altele. Și tot ei șase la număr au purtat **“bastonul verde împletit cu aur”**. Au fost bogați, deținând sate, moșii, robi, țigani și alte valori materiale. La Rădeni și la Rădeana au înălțat două mari biserici, au avut o impunătoare curte boierească unde

109 *Ibidem*, p. 215-217. E posibil ca documentul să fie un fals. Th. Codrescu face observația că proprietarul satului Rădeana este de fapt **“Vasile Hatmanu Ceaur, ear nu Iordache Ruset Spătaru după cum se constată aceasta chear și din opisul (isvodul) hărtilor relative la moșia Rădeana”**; cercetătorul Petronel Zahariuc susține și el că documentul din 1 iunie 1681 este fals (*op. cit.*, p. 88). E posibil acest lucru și pentru cel din 12 septembrie 1693, deoarece Vasile Ceaurul, hatman, era decedat înainte de 28 decembrie 1678 (N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 450).

110 *Ibidem*, p. 450-451.

opulența și luxul epocii nu lipseau. Monedele străine, de aur sau de argint, numeroasele obiecte de preț exprimă și acestea antrenarea domeniului boieresc de aici în comerțul intern și în cel european.

Mulți din membrii acestei familii au gustat însă și din pâinea amară a exilului, a străinătății. Viața tihnită, așezată și obișnuită de azi e clădită pe trecute vremi de glorie dar și de tulburări și neconținute căutări.

BOGDANA

Sat component al comunei suburbane Ștefan cel Mare, j. Bacău. Este așezat de o parte și alta a pâ râului Bogdana, în E Drepsiunii Cașin și pe partea dreaptă a râului Trotuș.

Ca așezare exista din veacul al XIV-lea, însă prima atestare documentară este din 5 aprilie 1488, când Ștefan cel Mare în prag de primăvară, la Suceava, ținea să se consemneze că vărului său Duma, fiul lui Vlaicu unchiul său **“i-am dat și i-am întărit de la noi în țara noastră, Moldova, un sat din satele noastre anume unde a fost Fete, pe Bogdana”**. În continuare hrisovul mai face precizarea că i se mai dădea încă **“o seliște în același hotar, pe Trotuș, anume unde a fost Oană din Moișa, care sate ne-au rămas de la Vâlcea și de la cneaghina lui, Olga, din privilegiul bunicului nostru, Alexandru voievod”**¹¹¹.

După cum remarca și distinsul nostru cercetător Al. I. Gonța abia **“după 31 de ani de la urcarea pe tron”**, Ștefan cel Mare în ultima perioadă a domniei se decide să scoată din Ocolul domnesc Trotuș un sat și o siliște și să le dea unei rude apropiate, văr. Apoi au trebuit să mai treacă încă șapte ani ca o altă rudă apropiată, Clănău spătar, căsătorit cu nepoata de soră a lui Ștefan cel Mare, să mai poată obține o nouă danie de sat domnesc¹¹².

La cumpăna dintre veacuri satul exista și aici era proprietar, posibil și jude, Fete. La peste un veac, la 10 martie 1502, într-un rezumat al unui document se face precizarea că satul Rădeni se afla între satele Dragomirna și Bogdana¹¹³. Așadar, satul lui Fete de pe pâ râul Bogdana se numea acum Bogdana. Problematica ulterioară și documentele localității confirmă, de asemeni, că satul s-a numit și se numește până azi Bogdana. Siliștea **“unde a fost Oană din Moișa”**, așa cum s-a subliniat anterior, era în același hotar, și a devenit satul lui Oană, - Onești. Ambele au făcut parte din Ocolul domnesc Trotuș, fiind ale lui

¹¹¹ D.R.H., III, nr. 37.

¹¹² Alexandru I. Gonța, op. cit., p. 101; D.R.H., III, nr. 156 din 11 ianuarie 1495.

¹¹³ Ibidem, nr. 269.

Vâlcea și a soției sale Olga. Ei aveau hrisov de confirmare de la Alexandru cel Bun. Deși studiile de specialitate de până acum nu au putut stabili o legătură de rudenie între aceștia și Ștefan cel Mare, totuși înclinăm să credem că a existat o asemenea relație. Pe acest considerent satele i-au revenit lui, în primul rând, probabil, ca singur descendent și în al doilea rând ca administrator și stăpân al Ocolului domnesc Trotuș. Sigur Duma, ca rudă apropiată a domnului, ca mare dregător, până la 17 martie 1502¹¹⁴ a stăpânit satul Bogdana în același regim administrativ, sat de Ocol domnesc. Domnul Moldovei Alexandru Lăpușeanu (1568-1572) **“dăruiește”** satul noii sale ctitorii, mănăstirea Berzunți, schimbându-i statutul juridic căci devine sat mănăstiresc¹¹⁵. Semnificativă este și informația din 9 martie 1585 care aduce precizarea că satul Bogdana avea o moară de apă¹¹⁶. Peste zece ani intervine o altă schimbare a regimului de proprietate, fiindcă în timpul lui Ștefan vodă Răzvan (1595 aprilie – 24 august) marele logofăt Ștefan, din Rădeni, ia satul cu forța **“cu puterea sa și peste voia”** călugărilor de la mănăstirea Berzunți dându-le în silă 70 de taleri. Documentul din 12 ianuarie 1601 mai face sublinierea expresă că satul **“Bogdana a fost dreaptă ocină domnească”**, făcuse parte din Ocolul domnesc Trotuș și fusese proprietatea lui Ștefan cel Mare, **“și danie sfintei mănăstiri de la răposatul Bogdan Alexandrovici voevod”**¹¹⁷.

Așadar, pentru o scurtă perioadă de timp satul a devenit boieresc, stăpânit de Ștefan mare logofăt. În documentul adus de noi în discuție Ieremia vodă consideră îndreptățită plângerea călugărilor de la mănăstire Berzunți și redă satul **“Bogdana și cu moară, sfintei mănăstiri”**. Cât a mai trăit Ștefan fost logofăt a făcut presiuni serioase asupra călugărilor să-și recapete satul¹¹⁸.

Fiul său Dumitrașcu Ștefan, locuind la Rădeni, continuă a face presiuni pentru a-și lăți moșia. În cele din urmă egumenul Filotei și călugării, forțați de împrejurări, cedează. La 4 iunie 1609 dau lui Ștefan Dumitrașcu **“satul Bogdana cu loc de iazuri și de mori”** primind în schimb **“jumătatea de Jos a satului**

¹¹⁴ *Ibidem*, nr. 278.

¹¹⁵ Lipsește documentul acestei danii, dar el este menționat la 9 martie 1585 (*D.I.R.*, XVI, III, nr. 498). Aici se face pentru prima dată mențiunea că mănăstirea Berzunți avea ispisocul de danie pe satul Bogdana de la răposatul domn Bogdan Lăpușeanu; de asemenea la 12 ianuarie 1601 (*D.I.R.*, XVII, I, nr. 1); precum și la 4 mai 1612 (*Ibidem*, III, nr. 132), mențiunea se mai află și în alte documente.

¹¹⁶ *D.I.R.*, XVI, III, nr. 329.

¹¹⁷ *Ibidem*, XVII, I, nr. 1.

¹¹⁸ *Ibidem*, II, nr. 165, hrisov din domnia lui Constantin vodă Movilă din 1607 dec. 9-1611 noie. 10, prin care atrage atenția că cel ce va supăra pe călugări **“măcar cât de puțin a face tâlhășug... vor da gloabă porții domnii mele 50 boi”**.

Hiltiul” completându-le diferența valorică încă cu **“optzeci taleri de argint”**¹¹⁹. Peste trei ani, la 4 mai 1612, mănăstirea Berzunți prin hrisov recapătă din nou satul¹²⁰.

Timp de câteva decenii (34 ani) nu mai avem documente în legătură cu satul Bogdana. E posibil ca micul slujbaș din Rădeana ajuns mare dregător și cu treceri la domni să-și fi recăpătat din nou satul Bogdana. La puterea lui se adaugă acum și aceea a feciorilor Gheorghe Ștefan, Grigorașco Mogâldea și Vasile Dumitrașcu (I), ajunși și ei dregători ai țării.

Episcopul Marco Bandini în cadrul vizitei apostolice a localităților unde locuiesc catolicii, ajunge la 16 noiembrie 1646 și în satul Bogdana. După o descriere sumară a localității adaugă: **“odinioară singuri ungurii erau locuitorii în elu, acum însă 6 case de catolici... cu copii cu toții se numeră până la 18; ceilalți au trecut la schisma Grecilor”**¹²¹.

Familia Ștefan a putut să facă biserici și curți boierești, printre care și cea de la Bogdana menționată la 22 iulie 1659, ca fiind gata și cu vecini. Acum satul este dăruit de Gheorghe vodă Ghica lui Andronic fost mare postelnic, în urma confiscării de la Vasile Dumitrașcu zis Ceaurul, ajuns hatman, fratele fostului domn Gheorghe Ștefan. Interesantul document face precizarea că fostul domn și fratele său **“au pustiit câte o parte de țară”** și de aceea **“rămas-au ocinele lor domnești”**¹²². Drept urmare și pentru a compensa pierderile țării este luat și satul Bogdana, fiind dat credinciosului dregător.

O altă știre din 31 octombrie 1660 arată că Ștefăniță vodă Lupu dădea aceluiași dregător grec și patru roți de moară din apa Troțușului, în hotarul satului Bogdana, care au fost ale lui Gheorghe Ștefan fostul domn¹²³. Eustratie Dabija ca domn al țării reconfirmă și el actul de danie făcut de Ștefăniță Lupu lui Andronic fost mare postelnic la 19 martie 1662¹²⁴.

Între timp Vasile Dumitrașcu Ceaurul se reîntoarce din pribegie și contestă vehement daniile nedrepte. Așa încât domnul cu acordul marilor boieri și fețe bisericești este nevoit să revină și redă satele confiscate lui Vasile fost hatman, printre acestea aflându-se și satul Bogdana¹²⁵.

După anul 1663 Vasile Dumitrașcu Ceaurul, fost hatman și fratele lui Gheorghe Ștefan vodă, vinde satele Bogdana și Găureana logofătului Solomon

119 Ibidem, nr. 294.

120 Ibidem, III, nr. 132.

121 Codex Bandinus, p. XLV-XLVI, 31.

122 C.D.M., III, nr. 427.

123 Ibidem, nr. 603.

124 Ibidem, nr. 778, la 19 martie 1662.

125 Ibidem, nr. 920, 922, din ian. 21-1663 și 24 ian. 1663.

Bârlădeanu¹²⁶. În anii următori acesta deținând mari dregătorii, ca vistiernic, mare vornic și apoi mare logofăt (1667-1672) reușește în câțiva ani să facă la Bogdana pe locul numit Secătura și în apropierea siliștilor Săcătura, Blidărești și Găureana o mănăstire. Înainte de 5 august 1670 aceasta era gata, cu hramul Coborârea Sf. Duh, și tot acum logofătul își face testamentul. Sunt trecute printre alte danii și în primul rând **“satul Bogdana iarăși acolo, cu vecini și cu curți”**. La sfârșitul testamentului marele dregător adaugă cu scris propriu **“Pentru siliște Găureana... iar tot să vie la mănăstire, căci într-un hotar cu Bogdana”** este¹²⁷. Un alt document tot din această zi de lună și de an (5 august 1670) numește chiar așezământul de aici Mănăstirea Săcătura la ținutul Trotușului¹²⁸.

Din nou satul și moșia Bogdana ajung să aibă un statut mănăstiresc și așa vor rămâne până în anul 1864, când legea secularizării averilor mănăstirești va schimba și statutul satului, moșiei și mănăstirii Bogdana. După moartea lui Solomon Bârlădeanu, din luna martie 1680 și înmormântat la mănăstirea Bogdana, ctitoria sa¹²⁹, satul și siliștile din jur sunt administrate de egumenii mănăstirii.

În primele decenii ale secolului al XVIII-lea Bogdana este antrenată în vâltoarea evenimentelor politice și militare din zonă. Războiul turco-austriac izbucnit în anul 1716 a adus și Moldovei grele suferințe și distrugerii, numeroase pierderi de vieți și bunuri materiale. Fiscalitatea excesivă din a treia domnie a lui Mihai Răcoviță (1715-1726) a nemulțumit în special țăranimea și mica boierime. În fruntea acestora se afla Vasile Ceaurul (II), stolnic **“plăcându-i a-și face nume tâlhăresc”** ce locuia la Rădeana, conducând partida filo-austriacă care s-a ridicat împotriva domnului. Alături mai erau și alți mazili și boiernași de sub munte, ca: Gheorgheș Velișcu, căpitanul Conțescu, Miron Cuza serdarul, fost joimir polon și tată vitreg a lui Velișcu, un Aslan, un Nicolae Soldan ș.a.¹³⁰. Cete de nemulțumiți, alături de detașamente austriece și cătane ungurești au ocupat mănăstirea Cașin, Cetatea Neamțului, controlând toate satele până la Siret și Milcov, precum și orașele Roman, Bacău și Adjud. Cronica timpului precizează că ei **“prădau, jăcuiau unul pre altul, mănăstirile pre sub munte, casele**

126 Ibidem, V, nr. 122, deși documentul este din 1 mai 1714 totuși se face această precizare.

127 Melchisedec, Episcopul Romanului, op. cit., p. 116-119; C.D.M., V, nr. 1981.

128 M. Costăchescu, *Satele Bălțați, Codrești, Mădrăjești, Mădrăjacul și Bojila din jud. Iași*, în *IN*, fasc. 7/1928, p. 46.

129 Melchisedec, Episcopul Romanului, op. cit., p. 119-120; G. Balș, *Bisericele moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, 1933, p. 563 – piatra de mormânt.

130 Nicolae Munte, *Letopisețul Moldaviei (1662-1729)*, în *Cronicele României*, III, București, 1874, p. 58-59.

boierești” și câte altele. Au întreprins un raid de capturare a domnului, care se afla la mănăstirea Cetățuia de lângă Iași. Câteva mii de tătari vin în ajutorul celor asediați și îi salvează¹³¹.

Mihai Racoviță vodă neavând cu ce să-i răsplătească pe tătarii salvatori le dă voie să prade țara **“dincolo de Siret”** până în munte. Satul Bogdana, mănăstirea, ca de altfel și satele din întreaga zonă, sunt răvășite, prădate și pustiite de tătari. O sfântă evanghelie este luată de la mănăstire, tot avutul este jefuit și, ce nu s-a putut lua, distrus și **“nici picior de vită sau altceva n-au mai rămas ca să poată chivernisi”**¹³². Mulți locuitori ai ținutului Bacău, femei, copii, bărbați sunt luați în robie de tătari. Unele biserici au fost incendiate, prădate sau risipite, gropile cu cereale au fost golite. Peste doi ani (1719) se abate asupra Moldovei o mare foamete și molima ciumei.

Cu greu și nu fără sacrificii, rănilor încă sângerânde și cu lipsuri, firul dezvoltării firești este reluat. Așa de pildă în anul 1742 se fac următoarele sublinieri: mănăstirea avea în exploatare moșiile **“Bogdana și Găureana tot într-un hotar... cu oameni”**. Ca venit a realizat bunuri în valoare de 521 lei, din care s-au cheltuit 465 de lei, iar egumenului i-au rămas pentru întreținere 56 de lei¹³³. Locuitorii erau obligați la plata boierescului, câte 10 zile de lucru pentru fiecare căsaș și pe an, repartizate în cinci zile vara și cinci iarna ¹³⁴.

Recensământul din anul 1774 înregistrează satul cu 40 de case și era al mănăstirii Bogdana¹³⁵. Un altul de la începutul secolului al XIX-lea (1803), de asemeni, catagrafiază satul aproximativ cu aceleași cifre, arătând în plus că din cei 41 de liuzi birnici, cinci sunt scutiți de bir de mănăstire. O situație deosebită o prezintă catagrafia vistieriei, care pentru anul 1816 dă 80 de locuitori birnici¹³⁶.

După legea secularizării averilor mănăstirești (1864) moșia Bogdana devine proprietate a statului. Tot după această dată satul a devenit centrul administrativ al comunei Bogdana, cu satele: Bogdana, Gutinașii, Corbu, Gârbovana, Vrâncenii și Valea-Seacă¹³⁷.

131 Th. Codrescu, *op. cit.*, partea a treia, Iași, 1853, p. 49, din 23 ian. 1716.

132 Melchisedec, Episcopul Romanului, *op. cit.*, p. 123; CDM, V, nr. 1553, 1559.

133 Ion Bogdan, *Sămile Mănăstirilor de țară din Moldova pe anul 1742*, în *BCJR*, I, București, 1915, p. 249-251.

134 *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, II, Moldova, București, 1966, p. 401, se va cita: *Documente agrare*, II; V. Mihoș, *Relațiile agrare din secolul al XVIII-lea în Moldova*, București, 1968, p. 227.

135 MEF, VII/2, p. 351-352.

136 Cîrneliu Istrati, *op. cit.*, p. 28.

137 *Indicile comunelor României după noua organizare a legii comunale 1865*, București, 1865, p. 10.

GROZEȘTI - OITUZ

Vechiul sat Grozești după anul 1968 devine satul Oituz, component al comunei sinonime din județul Bacău.

Așezat în vestul Depresiunii Cașin, pe cursul mijlociu al pârâului Oituz, satul Grozești a continuat vechile așezări din această zonă.

Atestat documentar pentru prima dată la 15 martie 1410, când Alexandru cel Bun dă un hrisov de confirmare a satului celor trei fii ai lui Ghelebi Miclăuș: Domoncuș stolnic, Blaj și Iacobu¹³⁸. Însă sigur satul exista din veacul anterior, al XIV-lea, când era stăpânit de tatăl celor de mai sus, contemporan cu Dragoș descălecătorul și unul din oștenii credincioși ai acestuia și nu numai. Ghelebi Miclăuș cu nume și prenume maghiar ajuns și boier cu stare în zona Oituz era decedat în anul 1410. A făcut parte din grupul fidelilor luptători ai lui Dragoș, poate a fost frate sau un apropiat al unui alt Grozea, care și-a luat în stăpânire satul Grozești din Câmpul lui Dragoș, iar lui i-a rămas Grozeștii de pe Oituz¹³⁹.

Nu cunoaștem împrejurările în care unele sate ajung la scurt timp în stăpânirea lui Camarin, posibil un schimb de sate, sau o dispariție bruscă a fiilor lui Ghelebi. La 24 mai 1479 Ștefan cel Mare din Suceava reconfirmă și satele Grozești și Mănești fiicelor lui Camarin, Anușca și Maria¹⁴⁰.

Vechimea satelor: Grozești (1410), Mănești (1449) și Bahna (1599) ca și importanța lor strategică, fiindu-le încredințată paza și straja graniței spre și dinspre Transilvania, constituie principala motivație că au făcut parte din Ocolul domnesc Trotuș.

Pentru secolul următor un clopot turnat din bronz poartă la partea superioară, de articulație, următoarea însemnare **“1568 spes mea Christus”** (speranța mea este Christos)¹⁴¹, dovadă indubitabilă a continuității de locuire catolică a satului Grozești. La 12 mai 1622 Ștefan Tomșa confirmă lui Dumitru Buhuș și soției sale Ileana printre altele și satele Mănești și Grozești de pe Oituz, cu mori și cu pive, după ispisocul moșului lor, de la Petru Șchiopul și Ieremia Movilă¹⁴². Moșul acestuia este Ionașco Buhuș **“ot Crivești”**, deci fratele tatălui său Crăstea

138 D.R.H., I, nr. 28.

139 Peste decenii și secole un toponim și un muncel poartă denumirea de Movila Micloșca, situată pe partea stângă a pârâului Oituz, a drumului național Brașov-Onești, parte integrată în munții Oituzului. Aici în zonă a fost ocina lui Ghelebi Miclăuș - satul Grozești, care la 15 martie 1410 devine dedină a fiilor săi. Localnicii au făcut pentru limba și înțelesul lor din Miclăuș-Micloșca. Pe acest muncel, pe această acropolă se află acum Monumentul Diviziei a II-a cavalerie unde au căzut 41 de ofițeri și 898 de ostași din Regimentul 9 călărași.

140 D.R.H., II, nr. 219.

141 Fișă a cercetării de teren din 5 iul. 1984 cu p-v anexă care atestă vechimea bisericii Nașterea Sf. Ioan Botezătorul, construită din piatră brută, a satului, precum și pe donatorul acestui important obiect de patrimoniu.

142 C.D.M., II, nr. 91.

Buhuș¹⁴³, care avea hrisov de stăpânire de la cei doi domni ai Moldovei. E posibil ca Petru Șchiopul, în prima sau a doua domnie (1574-1577, 1582-1591) să fi scos satele din Ocolul domnesc Troțuș, Ieremia Movilă reconfirmând ceea ce făcuse înaintașul său. Peste zece ani, la 2 noiembrie 1632 și Alexandru Iliș vodă reconfirma lui Dumitru Buhuș, logofăt al treilea, printre altele și stăpânirea pe o jumătate din satul Grozești, cu mori cu loc de pive și de fierăstrău pe pâraul Oituz, cu vie, grădini și fânețe pe muntele Munciei, toate din ținutul Troțuș¹⁴⁴. De asemeni în următorul deceniu satele sunt vizitate și de călătorii străini, catolici a căror relații sunt demne de reținut. Astfel preotul Bartolomeo Bassetti consemna în anul 1643 satul cu numele de **“Grozafalva”** cu 3 case și 13 suflete, din care 6 de împărțășit și țineau de biserica din satul Mănești. Peste trei ani, la 1646, episcopul catolic Marcus Bandini numește satul **“Godrafalva”**, iar **“Godrești îi zic români”** și unde erau 14 case de catolici. El face și sublinierea importantă a acestor trei sate (Mănești, Balana - Bahna - și Grozești) că **“sunt cele mai de la margine, la hotarele Transilvaniei înspre Corona sau Brașov... căroră le este încredințată grija străjuierei și a păzirii granițelor, ca să examineze cu îngrijire pe cei ce esu ori intră la hotarele Moldovei, ca nu cumva cine-va vinovatu de pedeapsa capitală pentru vre-unu delictu să evadeze nepedepsitu”**¹⁴⁵. În deceniile și secolele următoare informațiile documentare abundă. Curgerea proprietății este semnificativă, căci lui Dumitru Buhuș îi urmează fiul său Nicolae, mare logofăt; apoi Racoviștii și în sfârșit Pălădeștii. Punct de vamă și de popas spre Transilvania satul este implicat în toate evenimentele politice și militare din secolele XIX, XX.

* MĂNEȘTI (S*, moșie)

Satul a fost așezat în partea de SV a localității Brătila (c. Helegiu, j. Bacău), pe cursul inferior al râului Tazlăul Mare.

Prima atestare documentară este din 11 august 1479, când Ștefan cel Mare confirma Anușcăi și Mariei fiicele lui Camarin ocina tatălui lor: satele Mănești și Grozești¹⁴⁶. Un document fals datat 23 martie 1449 nu poate fi luat în considerație; plastografia datează din secolul al XVIII-lea¹⁴⁷. Peste 90 de ani, la 1 iulie 1569, domnul Moldovei Bogdan Lăpușneanu confirma vânzarea ce a

143 Ștefan Meteș, *Contribuții nouă privitoare la familia boierească Buhuș din Moldova*, în *AARMSI*, seria III, VII, mem. 8, p. 17.

144 D.R.H., XXI, nr. 234.

145 Călători străini despre țările române, V, București, 1973, p. 187; *Codex Bandinus*, p. LI-LII, 35.

146 D.R.H., II, nr. 219.

147 *Ibidem*, Documente false I.

făcut-o Drăgan, feciorul lui Aninu și nepot lui Domoncuș stolnic, a unei treimi din jumătate din satul Mănești pe Tazlău lui Lupu Vătah și Ion Dodiș cu 180 de zloți tătărăști¹⁴⁸.

Opinia noastră este că satul Mănești a făcut parte din Ocolul domnesc Trotuș și de aceea a împărțit soarta satelor Grozești și Bahna, fiind pe la sfârșitul secolului al XVI-lea scos din Ocol și dat lui Ionașco Buhuș. Acesta avea ispisoace de stăpânire de la Petru Șchiopul și de la Ieremia Movilă¹⁴⁹. Și în secolul al XVII-lea satul suferă profunde modificări sociale. Ștefan Tomșa la 12 mai 1622 la Iași îi recunoștea lui Dumitru Buhuș, nepotul lui Ionașco, stăpânirea pe o jumătate din satele Grozești și Mănești¹⁵⁰. Peste zece ani, la 26 mai 1632, Arhip biv cămăraș revindea a patra parte de răzășie din satul Mănești, precum și a patra parte din patru bătrâni, lui Marco din Brătila. Peste câteva luni, la 2 noiembrie, Dumitru Buhuș ca mic dregător primea reconfirmarea de la domnul țării, printre altele, și pe tot satul Mănești din ținutul Trotuș¹⁵¹. În anii următori schimburile de proprietăți sunt frecvente, cumpărau de obicei cei ce aveau o slujbă la ocna din apropiere. De asemeni, călătorii străini în relațiile lor despre satele catolice din zonă amintesc și despre satul Mănești, care avea și o biserică de piatră cu hramul Sf. Nicolae, cu trei altare¹⁵². La 18 noiembrie 1646 episcopul Marco Bandini vizitează satul, despre care notează expres că bisericii din piatră **“prin vechimea timpului (i)-au putrezit scândurile”**, că satul **“odinioară era mare, cultiva vii..., în timpul de față mai are 9 case... și numa 48 de suflete, cu copii cu tot”**. De asemeni, satului îi **“este încredințată grija străjuirii și a păzirii granițelor spre Corona sau Brașov”**¹⁵³.

Schimbările de domnii duc la modificări și în configurația marilor dregători, precum și în regimul proprietății funciare a angajaților politici. Gheorghe Ștefan ajuns domn, cum de altfel procedase și cu alte sate: Rediu, Pleșești și Benești, scoate satul Mănești din Ocolul domnesc Trotuș, desigur tot prin opresiune și abuz, și îl dă lui Vasile hatmanul, fratele său. Când i-a venit sorocul plecării din domnie, Gheorghe Ghica (1658-1659) își aduce în dregătorii pe proprii partizani și îi răsplătește cu ce poate. La 2 mai 1659 Ghica vodă îl miluiește pe serdarul de Orhei Mihalcă Hâncu¹⁵⁴ cu satul **“Măneștii de la ținutul Trotuș care sat au**

148 Th. Codrescu, *op. cit.*, XXIII, Iași, 1895, p. 12-14.

149 C.D.M., II, nr. 91.

150 *Ibidem*.

151 D.R.H., XXI, nr. 92, 234.

152 *Călători străini despre țările române*, vol. cit., p. 249, 187.

153 *Codex Bandinus*, p. LI, 35.

154 Mihalcă Hâncu născut pe la începutul secolului al XVII-lea în satul Săcăreni ținutul Lăpușna ajungând mic dregător aspiră apoi la dregătorii înalte. Partizan al lui Vasile Lupu în luptele cu Gheorghe Ștefan din 1653, a lui Gheorghe Ghica și Ștefăniță Lupu, devine la începutul

fostu a lui Vasile hatman¹⁵⁵, fratele lui Ștefan vodă și l-am luat Domnia me de viclean... Pentru aceea acel sat Măneștii să fie boierinului nostru Hâncului serdar di driaptă ocină și dare și miluire lui și fiilor...”¹⁵⁶. Partizan al lui Vasile Lupu și Gheorghe Ghica, serdarului Hâncu i se recunoaște la 2 ianuarie 1660 și de către Ștefăniță vodă Lupu stăpânirea pe satul Mănești de la ținutul Trotuș¹⁵⁷.

Așadar, satul Mănești, parte răzăsesc, parte boieresc, este scos din Ocolul domnesc Trotuș de către Gheorghe Ștefan vodă și dat lui Vasile hatman. Confiscat pentru **“hiclenie”** este dat de Gheorghe Ghica lui Mihalcea Hâncu, apoi Ștefăniță Lupu reconfirmă și el dania satului.

În deceniile și secolul următor apar ca martori în diferite zapise și alte înscrisuri mulți săteni de aici. Călătorii străini dau detalii despre biserica și credincioșii din sat, iar vânzările-cumpărările sunt tot mai frecvente. O ultimă mențiune a satului se află într-un zapis făcut în satul Brătila la 1 august 1735, prin care preotul Ioniță din Brătila împreună cu copiii săi vindeau părțile lor de moșie din satul Dodești și Mănești lui Ilie Cămărașu¹⁵⁸. Cu data de 27 martie 1813 este înregistrat la Arhivele naționale București un inventar după documentele moșiei Mănești și Ciortolomul dintre anii 1607-1813¹⁵⁹. La sfârșitul secolului este menționat în zona satului Brătila șesul Mănești unde **“se zice că ar fi fost în vechime un târgușor având și biserică... în urma unui resbel vrăjmașii i-ar fi dat foc”**¹⁶⁰.

BAHNA - BALANA

Localitatea Bahna face parte din c. Pârgărești, j. Bacău și este așezată pe partea stângă a cursului inferior al râului Oituz, pe pârâiașul omonim.

Prima atestare documentară este din 11 septembrie 1622, când Ștefan vodă Tomșa din Iași confirma lui Nichita paharnic din Filipești moșia sa din satul Bahnă cu un vecin, Hilip Mihaiu, făcându-se sublinierea că era o pâra mai veche cu un **“Bejan ce-au fost paharnic”**¹⁶¹.

deceniului al optulea conducător al răscoalei lăpușnenilor și sorocenilor împotriva dărilor grele și a **“stricării obiceiurilor”**. Moare după 25 ianuarie 1698, este ctitorul mănăstirii care îi poartă numele de la izvoarele Kogălnicului.

155 De asemeni verificând satele care au aparținut lui Vasile hatmanul am constatat că nu figurează în nici un document legal satul Mănești pe Tazlău (D.R.H., XIX, nr. 186; C.D.M., III, nr. 899, 922).

156 Aurel V. Sava, **Documente privitoare la Târgui și Ținutul Lăpușnei**, București (1937), p. 80.

157 Arh. Naț. București, Documente istorice, CVII/136.

158 *Ibidem*, L/36.

159 *Ibidem*, CCXCII/262.

160 Ortensia Racoviță, *op. cit.*, p. 355.

161 D.I.R., XVII, V, nr. 232.

Satul sigur era mult mai vechi, fiindcă documentul subliniază **“să aibă a ține cum l-au stâlpit moșii lor”**. Peste trei ani, la 12 aprilie 1625, din Hârlău domnul țării reconfirmă lui Bejan printre alte părți de moșie și pe acelea din Bahnă, cumpărate de la Tamaș din Filipești¹⁶². Micul dregător, Bejan, paharnic sau ceșnic este ridicat în slujbă căci îl găsim fost cămăraș, probabil la Târgu Ocna. În această ipostază Alexandru Iliaș vodă îi confirmă la 11 mai 1632 o cumpărătură, sigur mai veche, din satul Bahna ținutul Trotuș de la Mihalcea Baci, partea lui Pătrașco Baci cu 15 ughi galbeni¹⁶³. În relatările călătorilor străini satul este menționat prima dată la 27 octombrie 1641 sub forma **“Bahna”**, când credincioșii de aici, împreună cu cei din Borzești și Mănești totalizau 110 suflete, dintre care 20 erau copii¹⁶⁴. Episcopul Marco Bandini în 1646 numește satul Balana (în maghiară Völcsök) cu 12 case, totalizând 87 de suflete¹⁶⁵. De asemeni cercetătorul ieșean Gh. I. Năstase într-un studiu din anul 1934 numește satul **“Balana sau pe ungurește Völcsök”**, face chiar și localizarea satului: **“la Nord de Mănești... pe stânga Tazlăului, la N de gura accstuia”**¹⁶⁶. După opinia noastră greșită este localizarea, iar satul se numește Bahna. Împreună cu Grozeștii și Măneștii erau satele cele mai de la margine, la hotarul Transilvaniei și le era încredințată **“grija străjuirii și a păzirii granițelor”**¹⁶⁷. Și vicarul apostolic Vlas Koicevič în vizita credincioșilor din anul 1661 vorbește despre unitatea acestora cu o singură biserică catolică la Mănești, cu 175 de suflete în toate cele trei sate¹⁶⁸.

E posibil ca și satul Bahna să fi împărțit soarta satelor Grozești și Mănești și să fi fost scos din Ocol de către Petre Șchiopul și dat pentru bani, cai sau **“servicii credincioase”** lui Ionașco Buhuș. De la acesta satele au ajuns la fiul său Cârstea, iar de la acesta la Nicolae Buhuș, fiul lui Cârstea. Numai așa ne putem explica cum la 24 ianuarie 1664 marele stolnic putea să cumpere și o altă parte din satul Bahna de la Simion Mahrușcă¹⁶⁹. În anii următori marele dregător acaparează și alte importante părți de sat¹⁷⁰.

162 Ibidem, nr. 443.

163 D.R.H., XXI, nr. 69.

164 Călători străini despre țările române, vol. cit., p. 249.

165 Codex Bandinus, p. LII, 35.

166 Dr. Gh. I. Năstase, Ungurii din Moldova la 1646 după “Codex Bandinus”, Extras din *Arhivele Basarabiei*, 4, 1934 și 1, 1935, p. 10. Așadar, ambii autori denumesc localitatea greșit, iar ultimul o și localizează și tot greșit, argumentându-și opinia cu nota 2 din subsolul lucrării citate.

167 Codex Bandinus, p. LI-LII, 35.

168 Călători străini despre țările române, VII, București, 1980, p. 140.

169 Arh. Naț. Fil. Iași, Documente, XCV/13.

170 Ibidem.

Cum domnia a treia a lui Gheorghe Duca (1678-1683) s-a caracterizat printr-o fiscalitate apăsătoare, satele din zona cercetată se **“sparg”**, se **“pustiesc”**, oamenii fugind în păduri sau peste hotare. În relația sa din 10 iulie 1682 preotul Vitus Pilutius subliniază că și locuitori din satul **“Bano”** erau fugiți, ca și cei din Fântânele¹⁷¹. De asemenea minoritul conventual Francesco Antonio Renzi în raportul său către Propaganda Fide din 19 februarie 1691 specifică că în satul Bahna sunt **“cam 18 familii de catolici”**¹⁷². Peste șase ani, la 1697 la 28 iunie, minoritul Bernardino Silvestri vizitând Moldova menționează și satul Bahna de lângă Troțuș ¹⁷³. Și în deceniile și secolele următoare satul este menționat.

L' “Ocol” princier Troțuș (XV-e - XIX-e siècles) II

Résumé

Par la suite d'étude avec le même titre publié dans la revue *Carpica*, XXVI, 1997, p. 59-75, l'auteur suivre l'évolution d' "Ocol" princier Troțuș pendant le temps de XV-e - XIX-e siècles. L'étude continuera son apparition, comme troisième partie. dans une proche numéro de la revue.

¹⁷¹ Călători străini despre țările române, vol. cit., p. 106.

¹⁷² Ibidem, VIII, București, 1983, p. 118.

¹⁷³ Andrei Pippidi, **Moldova în 1697, după relatarea misionarului Bernardino Silvestri, în Românii în Istoria universală**, III/3, Iași, 1988, p. 66, 68.